

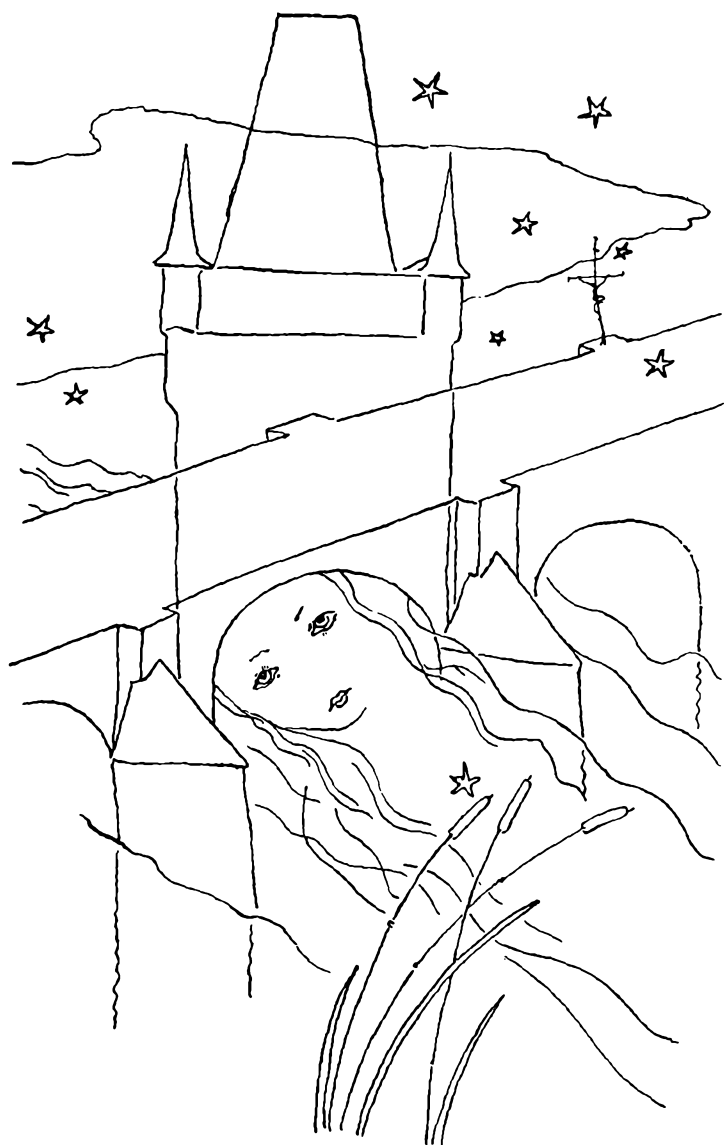
VÁCLAV ZIMA

CHVÁLENÍ PRAHY

PRAHA 1940

NAKLADATEL BOHUSLAV RUPP

NIHIL OBSTAT

Prof. Dr. Carolus Kadlec,
censor

IMPRIMATUR

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis

Pragae, die 9. Decembris 1939, N. 19.672

Všem, kdož milují Prahu

SLOVO NA POČÁTKU

STAVÁ SE to někdy, že ve svém životě přicházíme na určitá místa, jejichž krása nám nebyla dosud zjevena nebo ji našim očím pozakrývala jakási neprostupná, cizí a z podivné hmoty utkaná mlha, a trvá to určitý čas, nežli se v nás probudí láska a narodí slovo, které by se rozezpívalo v soumracích melan-
cholicky dlouhých a nevlídně osamělých večerů, jejichž příchod naplňuje pokoj znepokojenými stíny s dlouhými kro-
čeji, v řasnatých pláštích s malými kapuceni a s širokými černými klobouky, jejichž stuhy neustále unáší vítr. Tato doba před tím, než se probudí láska a narodí slovo, zná stejnou úzkost, stejně netrpělivé očekávání i blaženě zjasnělé pousmívání v ztichlém koutku odmlčelé jizby jako čas před naro-
zením člověka, který si dosud pokojně odpočívá pod srdcem své vzrušené matky. Neboť chcete-li, aby se přirovnání vyko-
návala co možná nejzřetelněji, každá báseň, kterou si píšeme v rozkvétajících větách na útržky pomačkaného papíru, jak jsme je našli po kapsách, v elektrice nebo na zábradlí mostu, pod níž protéká řeka s očima černýma jako inkoust, jest naším dítětem a musíme ji dlouho nosit pod svým vlastním srdcem a zahřívát teplem svého těla a živit mlékem svých nadějí, nežli se narodí slovem, které obyčejně přichází na svět, když už všechno je připraveno a čas uzrál. Možná že si tím sám ozřejmuji svá snění v zapadlých a bezzubých uličkách zlatého města, svá malátná vyčkávání na nábřežích, kde se dá do nekonečna naslouchat šplouchání a smích a pláči a las-
kání Vltavy, možná že se tím omlouvám za utracený čas, roz-
mělňovaný v tisícerých toulkách za krásou Prahy, která má bledě útlé prsty jako patnáctiletá dívka po těžké nemoci, vlající vlas a zářící oči jako nejšťastnější žena pod horkým nebem v hodinách lásky a zádumčivou tvář a bolestiplný úsměv jako člověk, jemuž smrt oděrala kus půdy pod no-
hama. Každé místo si potřebuje nalézt cestu k lidskému srdci. Vymýšlí, čím by se zalíbilo, jakým způsobem by si získalo

přízeň, a podobá se tak ženě, která se každou chvílí převléká v jiné šaty a vždy nově upravuje svůj účes, chtějíc tak nalézt cestu k srdci toho, jež miluje.

Od první chvíle, kdy jsem počal blouditi Prahou, uchvácen její krásou, hledaje klíč k její pradávné tváři, rozechvěn vyčkáváním, až se toto město rozzářených barev, nezvyklých vůní, rytmických pohybů zmocní mého srdce natolik, aby se probudila láska a narodilo slovo, váhal jsem v každém svém výrazu a mé myšlenky, posunuté do daleka a vyzdvížené napětím vidění, trpělivě naslouchaly, jak na chodníky odkapává čas, jehož bylo potřeba. Neboť trvá to určitý čas, nežli se probudí láska a slovo se narodí. A v tomto putování Prahou nemohl jsem pozbyti žhavého a silného pocitu, že někdo jde se mnou, provází mne, strká mnou a ovládá s takovou bezpečností a jistotou, až jsem byl docela bezbranným proti jeho vůli. Jedno je jisté: že ho znám tak žalostně málo, že bych nedovedl nic o něm povědět, ani jeho život zachytit, ani jeho podobu popsat, protože kdykoliv jsem s ním hovořil, nedíval jsem se na jeho lidskou tvář. Na tom ostatně nezáleží. Stal se mým neviditelným průvodcem Prahou, protože někdy člověk potřebuje někoho, jemuž by mohl sdělovat své pocity, svá snění, svá vidění uzavřená v ponurých skříních jako omšelé části odložených rouch. Vídal jsem jej vedle sebe, byl jako můj nezbytný stín, neviditelný hmotným očima, průzračný jako oblak, lehký v chůzi, jež dovedla postačiti nejkvapnějším letu mých zjitřených fantasií, podivný, neznámý, věčný duch Prahy, který — jsa zaklet v nádheru tohoto Města — přidává se k poutníkům, o nichž ví, že milují krásu zlatých věží a stříbrný pás řeky a rozzářená okna sestárnělých domů, a pokorně naslouchá jejich výkřikům, jež tryskají jako ohnivé gejsíry z nejhlubších propastí vznícených vidění. Když se i ke mně přidal, myslil jsem s počátku, že nesnesu dlouho jeho společnosti. Ovládal mé kroky podle své vůle a dle svého řádu, nestrpěl, abych pochyboval o smyslu svého putování, když někdy přicházely výčitky, a byl tvrdý ve svých přáních a neústupný ve svých rozkazech. Pociťoval jsem, že chce mít nadvládu nad mou touhou, aby mohl ovlivnit i mou lásku.

Snad se mu to podařilo jenom proto, že jsem včas poznal, kdo ho ke mně poslal. Pečeť jeho prstenu na pravé ruce mně byla dostatečně povědomá, přijal jsem proto jeho společenství jako vyšší vůli. Chodil se mnou, ať jsem se vydal na pout Starým městem, kde tma zraje na vyšlapaných chodnících již záhy odpoledne a domy s arkýři pozvolna odevzdávají smrti svá sšerelá tajemství, byl vedle mne, když jsem stával celé hodiny na Karlově mostě a poslouchal vyprávění roztesknělé Vltavy, neopustil mne ani tehdy, kdy mne cáry a špinavá bída proletářských baráků Na Františku opájela žhavým vínem smutků a hořkou ponurostí nevidomé lítosti, stoupal s mými kroky malostranskými ulicemi k Hradu a k vznešené obrovitosti Katedrály, kde Duch Boží vznáší se v prostoru klenby jako bělostná holubice a život mateřské mé země krystalisuje v tvar nejbezpečnější jistoty, jaká kdy v tomto životě a na tomto světě může ještě být. Nikdy jsem se ho nevyptával, proč se ke mně přidal a jaké pouto jej váže k mým krokům. Věděl jsem to v hlubokosti své duše a přijímal jsem jeho němotu jako nejohnivější slova nebeské moudrosti. Nikdy jsem ho také nepřipustil k slovu. Stačilo mně, když jsem k němu mohl hovořiti sám. Neboť stává se to někdy, že krásy je tolik a že je tak prudce a drtivě silná, že člověk ji nemůže sám unést v mlčení. Poznání krásy nás totiž vždycky odvádí od nás samých. Zbavuje nás našeho subjektivního zahledění do sebe a učí nás měřiti vlastní síly a schopnosti velikostí vzdálených prostorů. Krása člověka neustále vzdaluje, poněvadž potřebuje širokých dálek, aby se mohla dokonale rozestoupit ve všech svých propastech. Včleňuje nás v svůj trpytivě tekoucí proud, který unáší, jsa sám unášen. Dovede hovořit k lidskému srdci nejjemnějšími dotyky svých nebeských dlaní, aniž by se nějak dotkla ran, které se dosud nezacelily. Tak jsem ji potkával v zářícím Městě nad zpívající řekou, kterým jsem procházel, podivuje se slávě a vznešenosti, jakou v kameni tvořily ruce Boží milosti. To, co zde vkládám v živé slovo, jest pouze úlomek nepřetržitých a nikdy neukončených hovorů, které jsem míval, když krása Prahy vstoupila do mne až příliš hluboko.

V těchto věcech bylo už přede mnou mnoho řečeno a zlaté Město uchvacovalo básníky s takovou silou a mohoucností, že jejich písním takřka odnímalo dech. Nechodil jsem však tímto Městem jenom pro rozkoš několika chvil, hovořil jsem s ním a vstupoval jsem do jeho tajemství především proto, abych našel Boží znamení v jeho hluboce ukryté duši, abych rozpoznal jeho duchovou tvář, vtisknutou nesmazatelně v nerozborné zdivo modlících se kostelů a skloněnou před oltáři, na nichž se přináší přesvatá Oběť v čase nejpotřebnějších. Neboť Prahu možno milovat pro její zádumčivost, pro krásu jejích klikatých uliček, pro sladkost a zeleň petřínské stráně, pro barevná světla jejích boulevardů, pro píseň řeky ztracené v tmách, ale především, především pro její kostely, pro její zbožnost, pro vůni modliteb, jež kvetou na jejích rtech, pro slávu svatého Knížete, který odpočívá na jejím srdci a s vysokosti střeží svůj lid. I když proto mnoho bylo řečeno o těchto věcech přede mnou, přece jen má Praha — viděná prismatem mé víry a kreslená barvami nejvroucnější lásky — bude hovořiti jiným řádem a jinou řečí, než jakou od ní očekávají laciní labužníci a povrchní vychutnavači, kteří nemohou rozuměti katolické tváři tohoto Města, jež jest jeho slávou, velikostí i nadějí. Neboť Staré město s jeho tichem a šereňím, Vltavu s jejími písněmi, Petřín s jeho zelení, Prahu hlučící, zářící, Prahu rozzářených barev, nezvyklých vůní, rytmických pohybů možno milovat, královský Hrad a svatovítskou Kateřdrálu nutno však nejenom milovat, ale především vyznávat, vyznávat ve jménu celého národa a před celým světem.

A tak se počíná pokorný zpěv jednoho srdce o tvé kráse a vznešenosti, zářící Město nad zpívající řekou, a jehňátka slov se rozutíkají z tichého chlěva mlčení, do něhož byla uzavřena až do tohoto času, aby rolničkami své lásky zvěstovala bratřím v sladkém a požehnaném domově poselství o slávě tvé, zářící Město nad zpívající řekou, jemuž Hospodin dopřál viděti oblaka a hovořiti s hvězdami v klínu laskavých nocí, které se nemohou dočkati rána.

Unesen tvým hořícím letem a strhován tvou kypící krásou, kterou věky hnětly a již vtiskly znamení svých stárnoucích

prstů, vyznávám svou lásku k tvým věžím, k tvým kostelům, k tvé nádheře kamenné a zářící, k tvému hlasu, jenž zpívá, ale také k tvým jitrům a večerům a nocem, protože všechno sebou nabývá docela jiné podoby a také tvůj vzduch je jiný než jinde, tvé slovo je měkké a přece pevné a neuhýbavé jako kov a nebude už jiného zpěvu v tvých ústech než ten, který ti dal Bůh a kterým si prozpěvuješ po celý svůj čas až do svého konce. Tak chutnám tvou krásu z mrtvého kamene a přece tak vroucně žívou, tak velebím těžký brokát tvého šatu královského, kterým tě přioděla vladařská moudrost a mateřská péče mé rodné země za časů nejpokojnějších a nejslavnějších a na jehož neporušeném tkanivu třpytí se měkce a nezrušitelně vyšité podoby svatých našeho rodu.

Dopřej mým ústům, aby se nezalekla hluboké ozvěny vlastního mého srdce, Praho, která jsi jako pták, jako světlo, jako tma, jako kámen a jako vzduch, jako zlato a jako stříbro a jako bronz, Praho, která si každého rána opakuješ jména svých lásek a večer býváš tak unavena, že už na ně zapomínáš, Praho, s níž si hrají malé děti, aby se necítily opuštěny v době, kdy společnost dětské oči násilně přetvořuje, milující složitost místo jednoduchosti a prostoty a přitakávající více přetvářce než upřímnosti, Praho, jež mně patříš s celou svou krásou, protože jsem si tě koupil svými rozjitřenými a ukvašenými pohledy — hle, jaký čas jsem musil mít k tomu, abych tě miloval, abych ti to mohl říci do očí a do tváře, přitisknuv své rány k tvým ústům, jaký čas jsem musil mít k tomu, abych tě poznal takovou, jaká jsi ve mně a jakou jsem si tě stvořil, protože jenom láska vidí, jenom láska tvoří a je to konec konců zase jenom láska, která učí člověka mluvit. Jenomže lidé s ní všelicos dělají a všelijak jí lžou a vymlouvají se na počasí, na poměry, na nesnáze existenční, zapomínají, že ona všechno vidí a ví, protože je od Pána Boha a Bůh jí dal takřka moc dělati zázraky. Už se mi nebude nikdo smát, říkám-li, že tvůj kámen zpívá. Už se mi nebude nikdo smát, říkám-li, že jsi v mém pohledu povznesena nad každý směr, protože smysl tvého života je mimo světové strany. Už se mi nebude nikdo smát, hovořím-li o tobě skoro

jako o člověku, protože na tobě pracovaly nejenom lidské prsty a lidské oči, ale především lidská duše, takže na každém tvém kameni takřka ulpěl kus jejího dechu, jejího života, její touhy, její odvahy a také její lásky. Proto jsi taková živá, vidím tě aspoň takovou, a už se mi nikdo nebude smát, když to přiznávám nahlas a přede všemi. Ale budou věřit, přijde čas, že všichni budou věřit, že uprostřed české země, přímo na jejím srdci pracuješ na díle své vlastní krásy, slavná svým vyvolením a pokorná svou bolestí.

KATOLICKÁ myšlenka, jejíž síla a velikost nezávisí na tomto čase ani na proměnách prostředí, v němž se pohybuje, ale na vznešenosti a svatosti poslání, které jí dal sám Spasitel, má v české zemi svá vydržená práva. Nepřisoudila si jich proto, že ji český národ po poznání její nezbytné potřeby přijal mezi své, ale byla jí dána od počátku, protože si tuto zemi v pravdě vypracovala jako povinnou mzdu za své obrovité dílo. Protože v hlíně této země ještě dnes září krupěje její žhavé krve, vidí ji jako svou, jako své léno, jako své dílo, tuto zemi nepatrnou a na mapě světa tak lehce ztratitelnou, v níž však krása zpívá jitem i na šípkových keřích a lid zdravého srdce přes mnohá bloudění přece jen nepřetržitě obcuje s Bohem. Dovedla této zemi po tisíciletí rozdávat světlo nejbohatší, rozumějc řeči pramenů a stromů a cest zrovna tak dobře jako hladovění a strádání duše, která musila býti naručována na strom Pravdy, měla-li býti schopna života. Toto se nedá českému člověku vymluvit, i když tu taková snaha byla. Katolicismus zde přebývá ne jako kdosi, jenž přišel z dálky a je jen na čas hostem, ne jako umělý útvar, který byl násilně zapojen do českého duchovního úsilí, ale jako samozřejmost, jako podstatný rys české tváře. Kdykoliv totiž český člověk odlučoval své dílo od požehnání Církve a snažil se odstraniti pro temnotu času a slepotu svého pohledu vliv a působnost katolické myšlenky od svého osobitého dění, vždycky se potom musil utíkat za práh svých dveří, za ploty svých domácích zahrad a byl nucen paběrkovati na pomezí cizích hospodářství. Praha sama je nejvýmluvnějším svědectvím jedné jediné pravdy: že bez katolicity není krásy ani života. Snad se to leckomu může zdáti upřílišeným, ale je třeba se dívat a do širokosti i hloubky pohledu přijímat i to, co pýše rozumu připadá malým a nepotřebným; abychom uvěřili v tuto pravdu, je třeba spočinouti zrakem i na nepohyblivé hmotě mrtvého kamene, jenž byl k své podobě počat

na portále starého domu stejně jako na vznosném oblouku gotického kostela, na útlé soše světce s kopím na kašně v nádvorní Hradu zrovna jako na štítě červeného domu, který se dívá s Úvozu do očí Petřína, stejnou vůlí genia umění, je třeba toto vše vidět, aby se pochopilo, že i tu je život a krása a pohyb a zpěv, neboť nad hmotou vládne Duch. Víme přece dobře, že Praha byla by chudá a nemyslitelná bez roucha, kterým ji přioděla Církev. Veliký smutek však bývá nad tím, že se lidé neumějí dívat nebo že se dívají špatně. Proto jim toto poznání, tak podstatné pro naše bytí a pro pochopení krásy našeho nejdražšího města, uniká skulinami prstů, aniž by se srdce jen trochu zachvělo. Nedovedou postihnouti vlající závoj krásy na místech nejprístupnějších a nejvládnějších a jejich prsty, otupělé a ochromlé každodenním stykem s neplodnou všedností, nemají smyslu pro křehkost a půvab zapomínaných tajemství. Nedivme se proto, jestliže Praha sama musí takřka žebrať o pozornost a zájem pro svou podstatnou duchovní krásu, pro jemné a věčně živé záření své vnitřní tváře, která se chvěje a napíná v nepřetržitém růstu rozložené architektury a jejíž základní rysy, tak významné a ojedinělé, nejsou dostatečně hodnoceny právě od těch, kdož jsou k ní připoutáni rodem a krví a mají takřka svatou povinnost dávat jí, což jejího jest. Praha totiž není jenom hlavním městem Čech, které má své staré domy se zajímavými a bohatě utvořenými historiemi, jasně tekoucí a věrně doprovázející řeku s ostrovy a mosty, vznosná panoramata úchvatných pohledů a nezapomenutelných dojmů, které jdou s člověkem po celý život už od chvíle dětství, ale jest především střediskem duchovního života české země, slavným Alfa a Omega českého jazyka, vznešeným hymnem kamenné slávy, jehož ALELUIA prochází staletími vždy v nových a vroucnějších variacích a může býti ukončeno jenom na pokyn Stvořitelův. Neboť nemohu věřiti, že všechno to, co Prahu tvoří, co jí dává její dějinnou podobu a co vyplouvá nad povrch veliké hmoty, když jí pronikáme vidoucímá očima, totiž ona podivuhodná jasnost a hřejivost z hloubky, že by to všechno mohlo vzniknouti náhodně nebo z vůle a dovednosti člověka. Člověk sice může skuteč-

ňovati v architektuře města své plány a může v střed své mateřské země zasaditi nejúchvatnější krásu, to nejlepší, co umí a čeho je ze své duše schopen, ale to všechno může uskutečniti jenom proto, že mu Bůh dal k tomu schopnosti, dar vidění, lásku a čas. Každý kámen Prahy proto vyznává toto Boží obdarování, toto působení Tvořícího skrze tvory, neboť umění, i když se projevuje v utváření města a v jeho uschopnění k životu, předpokládá vždycky nadpřirozený zdroj a nemůže tryskati z přirozeného řádu, jsouc počato člověkem bez pomoci Boží nebo snad přímo proti vůli Boží. Bylo by to vůbec nemožné a nemyslitelné, a Praha, která má právo hovořiti o Bohu tvořícím a dávajícím, vyznává veškerou plnost svého života, svým počtím i svým růstem jenom jedno umění: to, které počíná znamením kříže a pracuje pod ochranou Královny nebe. Panně Marii dávala Praha na svém území vždycky čestné místo. Byla si vědoma toho, že mateřství Mariino dává smysl a trvání i jejímu vlastnímu mateřství pozemskému. Že na jejím starobylém rynku před jejíma očima byl kdysi svržen sloup se sochou Matky Boží a svatá podoba surově potupena, není její hanbou ani jejím proviněním. Tento zločin nevykonala její ruka, ale vašeň zvráceného člověka, ovládaného běsy davu a démonem nevědomosti. Ona byla přinucena na tuto zkázu se dívat, i když přitom polykala slzy a propukala v křečovitý pláč, stydíc se za své děti, které do náhrdelníku jejích dějin násilně vložily zkrvavený rubín.

Taková tedy je tvář Prahy: má své určité a bezpečné znamení, které ji dává poznati na všech místech a za všech okolností, znamení, které věky vtiskly do její hluboce skryté duše, které tvoří její podobu, její tajemství, krásu i slávu, které ji činí drahou a blízkou srdci poutníkovu, jež ji odlišuje od ostatních měst i od města, v němž jsme se narodili a z něhož jsme vyšli na svou pout. Toto znamení nedala jenom jedna generace. Není výrazem jenom jedné doby. A proto je tu ona nepředvídaná velikost: toto město je ve své podstatě hotové, zralé, své už od počátku, i když jeho vnější architektura prodělávala různý vývoj a potřebovala k svému uspo-

řádání dlouhého a pozorného času. A tady nutno hledati vniternou krásu Prahy, neboť její duše jest stejná dnes jako v desátém, patnáctém, devatenáctém století. Proudil jí sice jiný lidský život a každé století znamená pro ni učiti se nové řeči a rozuměti novým vzrušením a po každé jiným lidským způsobům. Jejími ulicemi protékal vždycky jiný proud, někdy laskavý, měkký a tichý, jindy vzbouřený, prudký a dravý, jindy zase kalný a rozvířený, lidé se stále jinak přiodívali a vynalézali vždy složitější a náročnější zábavy, ale její poslání bylo v plánu Božím hluboce zakotveno a bylo vždycky jedno: stát na stráži a být velikým, milujícím a stále živým srdcem Čech. Proto Praha potřebovala co nejvíce kostelů, proto se musila naučiti modlitbě a sepětí dlaní, proto musila si stůj co stůj za všech vichřic uchovávat vědomí Boha, protože toto poslání mohla uskutečňovat a naplňovat jenom s jeho přispěním a pod jeho štítem. Tak jako v rodině matka se více modlí a více miluje Boha než ostatní, poněvadž má největší úkol a nejtěžší kříž a potřebuje nejvíce nadlehčení, tak také Praha jako matka měst, jako srdce Čech, jako ta, která nese kříž nejtěžší, kříž věrné a svaté lásky k národu, musila přijmouti křesťanství jako nezbytnou nutnost a jako jediný předpoklad plodného života. Její tvář není jiná než katolická. Neboť narodila se na kříži a její podobu hnětlo utrpení. Zářivé rysy, které jí v tomto čase propůjčila Církev, nikdo nesmaže a neodstraní, neboť světlo neumírá tmou, ale rozzařuje se vždy větším a mocnějším světlem.

Hledajíce tedy vlastní kouzlo Prahy hned na počátku svého putování, jsme nuceni vyznat, že znamení tohoto královského města je od Boha a že Bohu musí být jednou našimi dlaněmi odevzdáno. I když budeme mimo dosah lásky a světla tohoto města, i když svou práci budeme vykonávati daleko od jeho očí, vždycky poneseme v záhybech vlastní duše jeho tvář, jeho sladkou, nezapomenutelnou, královskou tvář. Proto ji můžeme pokládati za sladkou a nezapomenutelnou a královskou, protože je ve své podstatě, ve svém rodném znamení, ve své nejmocnější síle a nejzářivější kráse katolickou. To neznamená, že by tu někdo chtěl vědomě uplatňovati svůj

osobní názor, neboť víme zajisté, že bylo řečeno otcům našim: Praha je husitskou. Nezáleží na tom, jak si kdo vykládá své ubohé formulky, na tom však záleží, zaměňujeme-li někdo tvář a šat. Šat může být různý, tvář jenom jedna. Husitství mohlo býti pro Prahu episodou, katolicismus však jí býti nemohl, protože katolicismus pro ni byl před husitstvím a je i po něm. Na počátku byla zde Církev, která v mrtvý kámen vdechla život a svou silou a ohněm Ducha svatého utvořila onu podobu, kterou dnes nalézáme a před níž dnes žasneme u vytržení. Tak tomu tedy je: tvář Prahy, jejíž rysy neseme v jistém smyslu všichni ve svém srdci už od kolébky, byla utvořena a utkána silou a žhavostí katolické myšlenky, protože nikdo jiný by ji nebyl schopen udělat lépe a dokonaleji. Vezměte Praze tuto tvář a zničte ji, rozbijte toto nejčistší zrcadlo Božího umění, a zničíte tím i její krásu a život. Neboť bez této tváře Praha jest pouze mrtvou hmotou a bolestnou zkamenělinou. S ní však žije a plní svůj odvěký úkol: stát na stráži a být velikým, milujícím a stále živým srdcem Čech.

NIKDY jsem si nemyslel, že budu milovati tyto oči s tesklivými zornicemi a s temnotou hluboko uprostřed. Snad to přišlo proto, že jsem se dlouho, příliš dlouho díval do jejich černých propastí. A bylo mi, jako by den umřel v mých vlastních zřítelnicích, jako by odtamtud vyvěral smutek v černých chuchvalcích, hustý a neproniknutelný, smutek z dlouhého putování, z bezradných zátočin, z bolesti, která přichází docela potichu a sama, nemajíc nic než vědění, že život pomíjí a hořkne, jakmile počíná chutnat. Ne, nemyslel jsem si, že budu tak prudce a rozdychtivěle milovat oči VLTAVY, jejíž bytí je podstatně spojeno s dechem a slávou Prahy a jejíž krása, tak trochu zádumčivá a obestřená nestárnoucími stíny, má v sobě tolik z bolestiplných a zářících tajemství české země. Poznal jsem tuhle lásku až toho dne, kdy jsem pro cítil své osamění do nejposlednější jiskry rozžhavené bolesti, tehdy, kdy jsem poznal, jak jsem sám se sebou, sám se sebou uprostřed zástupů, které člověka unášejí a drtí jeho osobitost, touhu po oblačném domově, sám se sebou za každého počasí a v každé bouři a vichřici, sám se sebou, protože smutek je věc docela nepřijemná a proto vyděděná a nespolečenská a lidem není dáno, aby se učili poznávati temnoty v sobě od zpívající Vltavy, která ve svém životě koná velikou cestu tak jako člověk, tak jako poutník, tak jako láska. A není nikterak bázlivá a zbabělá, je docela podnikavá a statečná, z malých pramének vyrůstá v řeku a proud a prudkost vod, docela se neostýchajíc rozšiřovati své vlastní bytí a rozlévat svůj život do nejširších prostorů nejkrásnějších a nejžhavějších českých krajin. Vltava přichází po dlouhé a nesnadné cestě do Prahy, Bůh sám ví, co všechno musí na této cestě potkat, s čím musí bojovat, rvát se a zápasit, jakou sílu a velikost musí rozvinout, aby se uhájila, přichází do Prahy s uzlíkem svých tichých zkušeností, protože je to její poslání, protože k tomu byla stvořena a protože bez Prahy její krása byla by pouhým ne-

úplným a nehotovým dějstvím, ubohým torsem, nedozpívanou písní, nedokončeným románem zachyceným na tříšti vzpěněných krůpějí stříbrných vod. Protéká středem české země a je si dobře vědoma, jakou vznešenost a rozvahu má v sobě její tok, jaké radostné a vítězné poslání přisoudil jí Bůh, protéká středem české země a když přichází do Prahy, má už oči plné vidění, vidění hrozného i sladkého, vidění, které pozdvihuje i drtí. Co všechno musily viděti její oči na té úžasné dlouhé, daleké a nesnadné pouti, kolik krásy, kolik krásy, jež rozkvétá v tisícerych proměnách a v barevném jásotu na březích země, kterou omývá svými slzami, a kolik smutku a bolesti a utrpení odplavuje s sebou, když tyto tři se spojují a sjednocují právě v srdci této země. Proto ten smutek v jejích očích, neboť ona vidí věci docela jinak a z jiného pozadí než my. Dívá se z hloubky. Všecko, co prochází její zemí a zanechává po sobě jízvy a živé stopy, všechno vidí jako v zrcadle, všechno se obráží do její vlastní podoby a zůstává na ní. Jsou to jen nepatrné vrásky, hebké dotyky života, znamení velkého rodu. Podle nich se dobře poznává, odkud jest počata a z jakých vláken si utkala tvář. Vidí věci docela jinak než člověk. Neboť člověk se dívá buď v rovině nebo s výšky, podle toho, zda zemi naslouchá nebo zda ji ovládá svou vůlí a pýchou, proto také k člověku všechny věci, pokud jsou z řádu tohoto světa, buď přicházejí nebo vystupují, k ní však toliko a jedině sestupují, poněvadž ona se dívá z hloubky. A právě tento pohled jest pro ni dobýváním nejpotřebnějšího poznání, jež se snaží vyzískati a osvojiti si o každé krajině, kterou protéká. Kdybych mohl hovořiti řečí, kterou řeka zpívá, kdybych znal tuto řeč bez hlásek a bez pravidel pravopisu, to tesklivé hučení, stenání, bublání, dunění v hloubkách, ten rozstříknutý výskot pobledlých kapiček, mohl bych rozmlouvati celé hodiny s Vltavou a nechtěl bych se od ní nic jiného dozvědět než jedno jediné: jak ona nás vidí. Jak ona nás vidí, jak vidí Město, které ukolébává k spánku a ráno probouzí písní, jejíž variace se opakují každého dne a přece nikdy nezevšední. Neboť krása, která je v ní zakleta, je vždycky nová, protože tuto krásu nemůže raniti ani stáří ani bolest

ani hanba, je věčně mladá a vždycky svěží a zářící a zpívá, jící, podléhající jediné smrti, která ukončuje. Jak ona nás vidí: čím jsme jejímu životu, vrací chodci po nábřeží, ztrativší svůj směr v tmách a marně hledající, odkud jsme přišli, diváci s očima nechápavýma a unavenýma světlem, prostáccí nadějí, kteří hledáme svůj sen v propastech jako ovci ztracenou, čím jsme jejímu životu, jejímu poslání, její vznešenosti, když nerozumíme ani jediné krůpěji jejího neunavitelného proudu? Jak ona nás vidí, když my ji vidíme docela nepatrně a uboze, zastírajíce marně své rozpaky vědomostmi, které jsou v podstatě jenom únikem před zářením skutečnosti a před silou a mohutností pravdy? Od jisté doby si totiž člověk tohoto věku osvojil vlastnost pravdou se nezabývat, ale unikati jí, unikati jí docela vědomě a přesvědčivě, protože pravda útočí na celou bytost, pravda se nespokojuje s náhražkou, se slovíčky, s frázemi, pravda chce být přijata a obejmuta v celé své bohatosti, plnosti, životnosti, i když toto přijetí znamená někdy bolest nebo smrt. Proto člověk mnoho věcí odsouvá stranou. Odsouvá je prostě proto, že nemá odvahu jimi trpět. Je to vidět na jeho krocích: jak jsou lehké, jak takřka tančí nad zemí kroky tohoto novodobého člověka, jak miluje více vzduch nežli hlínu, z níž přijal své tělo, protože vzduch se toliko vdechuje a vydechuje, kdežto hlína mluví, hlína je dogmatik, neúprosný a neklamatelny, který ti bude až do konce připomínat, že prach jsi a v prach se obrátíš.

Také Vltava má svou pravdu. Tak jako ji má tato země, kterou protéká. Tak jako ji má toto Město, jehož tváře omývá. Je to pravda jediná a staletími vyznávaná, pravda živá a ohněm rozhořelá, pravda, jež hovoří, že všechny vlny světa mají své jediné Moře, do něhož ústí, že krása, krása, o níž se zpívá v hlubokostech věků nejvroucnějším vyznáním, i v malé a světem zapomenuté zemi je z vůle a požehnání Božího, pro radost plačícím a pro víru malověrným. Možno tuto pravdu snad na čas zapomenout. Možno ji překřičet. Možno ji odsunout stranou. Ale nelze ji popřít. Vltava to dobře ví a proto to připomíná celým svým bytím, celým svým hlasem, celou svou písní. Díval jsem se mnohokrát do jejích očí, jež někdy

jsou temné jako noc a jindy září paprsky nejžhavějších hvězd, a proto je miluji, že tuto pravdu nezalhávají a že se od ní neodvracejí. Proto je miluji, protože z nich vyčítám vášnivou a až k smrti věrnou lásku k české zemi. Proto je miluji, že mnoho viděly a pro toto vidění byly mnohokrát uchváčeny v žal.

Má takový zvláštní pohled. Objímá jím jako kruhem ze zlata utkaným celý český obzor. A není všude a vždycky stejná. Je jiná večer a v noci a jiná za dne. Také na různých místech má jiný odstín v hlase, jiný záblesk v očích, jinou něhu v prstech. Je docela jiná pod Vyšehradem, když od tamtud vtéká v hradby města širokým chorálem síly a naděje, je jiná u jezu, který svůj stříbřitý monolog spřádá s pohádkami měsíce a s ukolébavkou matčina srdce, je jiná u Karlova mostu, kde se takřka zastavuje nedýchajíc, udivena viděním Katedrály a Hradu, jiná v hodinách zasnění, kdy se dívá dlouze a zpytavě, jako by chtěla vyčerpát všecku krásu, kterou potkává, celou tu nádheru, velikost, zářivost, radostnost, zpěv a hudbu Města, v něž je zakleta svým tokem, jenž neustává. Je na ní dobře vidět, jak žije s lidem, který na jejích březích tvoří svůj křehký život. Rozumí dobře krajině, s kterou hovoří o jejích polích, lukách i o dobytku, jenž se tu pokojně pase, a vždycky si odnáší na památku aspoň její podobu, kterou podržuje ve své nezčertitelné hloubce až do své smrti. Tím spíše rozumí Městu, které by bez jejího doprovodu nemohlo takřka žít. A někdy se stává, že sní. Je to takové zvláštní a podivné snění. Čas jako by ustal, země se přibližuje se svými ranami i se svým tisíciletým pláštěm vévodským a mosty se sklánějí k jejím očím, protože v tu chvíli jsou docela maličké a takřka dětské, kolébající na svých zřítelnicích obláčky, které připutovaly z daleka a nemohou se rozplynout.

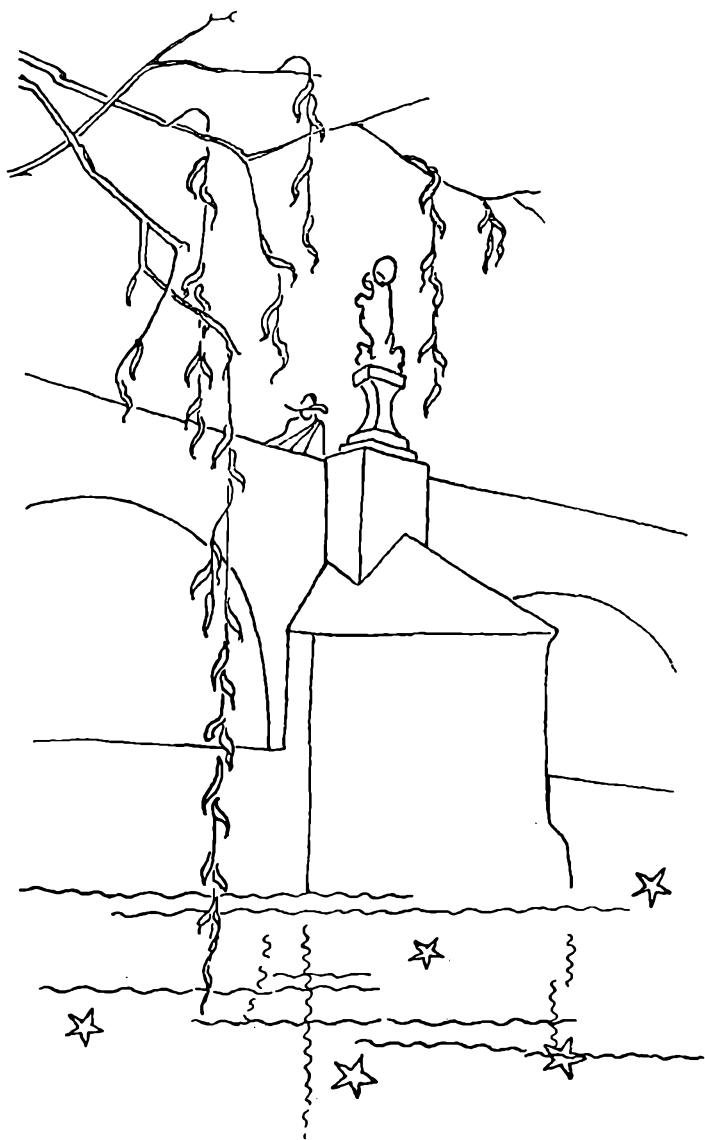
Tak tě vidím, VLTAVO, jak putuješ českou zemí, jak procházíš Prahou, křehká, kouzelná a přece tak vážná a slavnostní, tak tě vidím, jak přicházíš z daleka a putuješ do daleka a přece jsi českému srdci tak blízká. To proto, že se svým zpěvem, se svými pohádkami, se svým staletým chorálem

přinášíš radostnou naději v život země, kterou obeplouváš a obestíráš svou láskou. Říkáš a vyznáváš tuto naději celým svým bytím, všemi svými hloubkami, ale především svými očima, v nichž se zrcadlí tvář Prahy jako křehký květ kamenné slávy.

MONOLOG U KARLOVA MOSTU

NEZNAMÝ PŘÍTELI: poznal jsem vás teprve před několika dny, kdy jsem vás spatřil uprostřed zamračeného odpoledne, a vaše tvář mne vskutku zaujala. Byl tehdy opravdu nevládný čas, sychravý a trochu nepřístupný našim potácivým krokům, divil jsem se, že jste tak dlouho vydržel státi na památném Karlově mostě, a sledoval jsem pohyb vašich očí, které bloudily po starých sochách, jejichž mlčení mi připadalo tak živé a souhlasné, že jsem se musil zastavit s vámi. Když jsem tak na vás pohlížel (odpustíte mi zajisté tuto zvědavost), pochopil jsem, že těmto místům rozumíte. Měl jsem z toho radost a chtěl jsem se s vámi rozhovořiti, protože naše kroky v tu chvíli měly stejný smysl, ale nechtěl jsem vás rušiti a naslouchal jsem tedy pouze vašim pohledům. Víím dobře, že krása tohoto mostu, kterým starý dobrý Petr Parléř před tolika vznešenými lety dal mé rodné zemi nejenom krásnou cestu od břehu ke břehu, ale i poklidnou bezpečnost bran a věží, je v upřímné a svaté věrnosti, kterou tento památný a moudrý most zachovává české zemi. Proto je sladko tudy vystupovati ke Katedrále a alejí soch nésti vlastní břímě k hrobu Knížete. Zde vskutku možno rozjímati, že srdce člověka může býti plné sladkosti a Božího ticha, i když obloha je zamračená a čas se zastavuje nad řekou jako plačící člověk. Cesta zde je rovná a poutníku se zdá, že toliko připravuje na strmé stoupání k vysokosti Hradu. Tak je to všechno podobno naší pozemské pouti, jejíž dočasnost je znamením vyvolení pro království, jež nepomíjí. Chtěl jsem vám to tehdy pověděti, připadal jste mi trochu zasmušilý a smutný, rád bych vás byl potěšil, ač jsem vás nikterak neznal, ale neměl jsem odvahy darovati vám živé slovo. Když jsem tak na vás onoho dne hleděl, vyčetl jsem z vašich očí, z temnosti vaší tváře, z vratkosti vaší postavy, že jste buď někoho milého ztratil nebo že vás potkala bolest. Víím, že se člověk v takových chvílích života utíká na místa, jež jsou mu drahá a jež

mu mají co říci. Vyvolil jste si dobře své místo. Člověk se odtud může dívat do výšky a ssaje přitom naději, že není sám. Všiml jste si snad dobře, že tento most není tak docela mlčenlivý, jak vypadá. Mohl by vypravovat. Jeho sedmnáct pilířů a šestnáct oblouků má skoro stejnou historii jako jeho věže s gotickou branou, v jejímž okruhu se rozvinují listnaté kruhy kamenné, a jako sochy svatých, kterými zde baroko vyzpívalo svou vášeň uskutečniti svůj sen: aby i hmota byla posedlá duchem a aby se hýbala, vlnila a žila tak jako skutečný svatý, jemuž jsou vidět žíly na ruku, jemuž vítr cuchá bohatý vous a na jehož šatech si pohrávají sluneční paprsky, skrývající se čtveračivě za odpočalé a hýřivě rozložené záhyby. Tento kamenný most Karlův, vznešený a hrdinný nástupce prvního ubohého mostu dřevěného a důstojný a ušlechtlejší potomek mostu Juditina, uměl se dívat na časy, aniž by hnul brvou. A leckdy jej to pošramotilo. Nebyly jenom povodně, které divoce strhávaly pilíře a lámaly oblouky, ale zaběhly si sem i švédské muškety se svými pozdravy a barikády o dnech svatodušních také nebyly poklidnou podívanou. Most však zůstal stát, protože se nepřestal dívat nahoru, kde nad ním vzpřímeně zářil v světle dnů i v temnotě mlhavých nocí královský Hrad, objímající Katedrálu s hrobem svatého Ochránce. Ještě dnes si můžete poslechnout, jak dolů k Vltavě hovoří o své minulosti a o svých dávných šarvátkách, ale to jen někdy, když je jaro a neděle voní jako mateřidouška a když se může trochu protáhnout na slunci, které se nezapomene na něj přijít podívat. A tahle nebojácnost a věrnost, ten nepřetržitý pohled tohoto mostu vzhůru, to je vlastně něco, co dává příklad i člověku. Ono je tady toho víc, ale my si toho neumíme všimnat. Naše oči jsou tak trochu podvázány naší lehkověrnou netečností a my se ještě ptáme, proč i to staré zdivo zde pláče? Neboť tohoto starce, jenž si bručí jen se svou oblohou a s vlnami řeky dole, nemůže bolet ani čas ani jízvy od dřívějších výprav, ale zrada národa a jeho lhostejnost k slávě a odkazu vlastní země. Snad bychom na to přišli všichni, kdybychom měli hlubší a poctivější oči. Mnoho věcí v této zemi nabývá pro nás vlastního

smyslu a podstatné ceny, až když se u nich zastavíme, abychom s nimi pohovořili, nebo když se s nimi loučíme, odcházejíce za svým povoláním. Země, ve které byl vztyčen podivuhodný most se jménem rozvážného a rozjímavého vladaře, má právo žádati od nás, abychom po tomto mostě vstupovali do hlubokosti jejího srdce. Poznali bychom teprve, že tvář matčinu nelze nikterak zapřít, poněvadž je nesmazatelně a na věky vtisknuta v naše vlastní rysy. Jsme utvořeni z jejího těla a naše pleť má tutéž barvu a vůni jako pleť její a náš jazyk byl počat v jejích ústech a my jsme jej převzali toliko od ní. Dech Boží v nás nutí nás, abychom zpívali její píseň. To všechno vám může Karlův most připomenout, neboť vede přes řeku a ke Katedrále. Proto to ví. Protože má výsostné a radostné poslání. A protože toto poslání nikdy nezradil.

Milý příteli, váš čas je podivně zaklet ve vaši bolest. Neumíte ji posvětit a proto se cítíte bezmocný proti její svěsti a násilí. Co nejdříve vás v noci přepadne sen, jemuž se nebudete moci ubránit. Budete se vidět na pokraji propasti, do níž se máte zřítit. Budete pocítovati, že to záleží na vaší vůli, abyste vytrval na skále, ale nebudete mít sil, abyste tento úkol vytrvalosti své vůli přikázal. A nic vás nezachrání, jenom úpění a volání k Otci, jehož vůle je svatá. Jestli bydlíte v starém domě někde na Malé straně, který si libuje v přítní, jehož schody červotočivě vrzají a okna jsou bručivě melancholická, bude se vám ten sen zdát každé noci. Neboť staré domy jsou náchylné k vzrušujícím sněním a přebývání v nich je užitečné a prospěšné pro duši jenom tehdy, posvěcujeme-li se denně modlitbou a jsme-li spojeni s Bohem neuhasitelnou láskou. Bylo by dobře, kdybyste si tyto vlastnosti osvojil. Bylo by lépe a také váš smutek by uzrál v důvěřivý úsměv. Neboť nebojte se smutku a zarmoucení. Přicházejí také někdy od Pána Boha pro naši zkoušku a pro naše osvědčení a je jenom na nás, jak s nimi naložíme. Smutku a zarmoucení se nemusíme báti, protože smutek a zarmoucení nezabíjejí. Čeho se však musíme obávat a co vskutku zabíjí, jest ona lhostejnost a omrzelost života, s jakou si pak ve stavu zármutku libujeme, nejsme-li odhodláni k obětem a lásce. Říkám vám to proto, že vás mám

rád, ač ani nevím, jak se jmenujete, kde přebýváte a kolik máte dětí. Říkám vám to jen proto, že pocituji živou lítost nad vašimi slzami. Zapomněl jste je přece skryti přede mnou a mému zahledění do vás jste se nikterak nevyhnul ani tím, že jste se obrátil zády k mým kročejům a skláněl jste tvář přes zábradlí dolů k Vltavě na té straně, kde svatá Luitgarda ve svém vidění takřka strhává Krista s kříže do plamenů svého milujícího srdce. To vzrušené sousoší mi vždycky připomíná podivu hodné soužití lidské duše s Kristem, které má být počato v každém křesťanu a jež má být zrovna tak prudké, rychlé a neodčkávané, protože láska k Spasiteli nesmí se nikde a ničím omeškovávat.

Myslím, že vás tu ještě někdy potkám. Viděl jsem, že svatý Kajetán se svými andělíčky si vás dobře povšiml se svého podstavce, a jistě si zapamatovali vaši tvář. Připomenou mi ji, až tudy zase půjdu, a možná, že jim v tom pomůže i svatý Ivo, kterému také nic tady neunikne. Bude-li vaše tvář opět smutná a tesknící, osmělím se vám poradit, abyste se nejenom k tomuto mostu utíkal, ale abyste se jím také dal vést. Jeho svatí vás povedou dobře. Za jejich vlídné podpory bude vám dáno vystoupiti k Oltáři a k svatému Hrobu a pomodliti se tam za své smutné srdce. Vidíte, to je také něco, co jsme až dosud tak málo dělali. Dospěli jsme pouze k mostu a zapomněli jsme, že tento most, most k srdci české země, vede také k svatým místům naší půdy a nutí k modlitbě více než slova zbožného kazatele. Kdysi se tady u sochy svatého Jana Nepomuckého modlil takřka bosý celý národ, bývávalo to vždycky v květnu, jaro v Praze rozzařovalo své štěstí a svůj dětský smích a s Petřínou přicházela vůně, že ji nebylo možno unést. Odtud se to potom chodilo domů veseleji a lehčeji a zase na čas se vědělo, že se nemodlíme a neprosíme jenom sami, ale že voláme k Otci své Kyrie eleison všichni. Ať vám tedy umřela matka nebo žena nebo dítě (na takové zarmoucení vypadala tehdy vaše tvář), v modlitbě poznáte, že tato ztráta je v tajemství Boží lásky toliko nepatrným zrnkem proti bohatství útěchy, jež se z těchto pramenů a na těchto místech rodí. Kdybyste nestál pouze na mostě Karlově s žalostným pohledem a vyčítavýma očima,

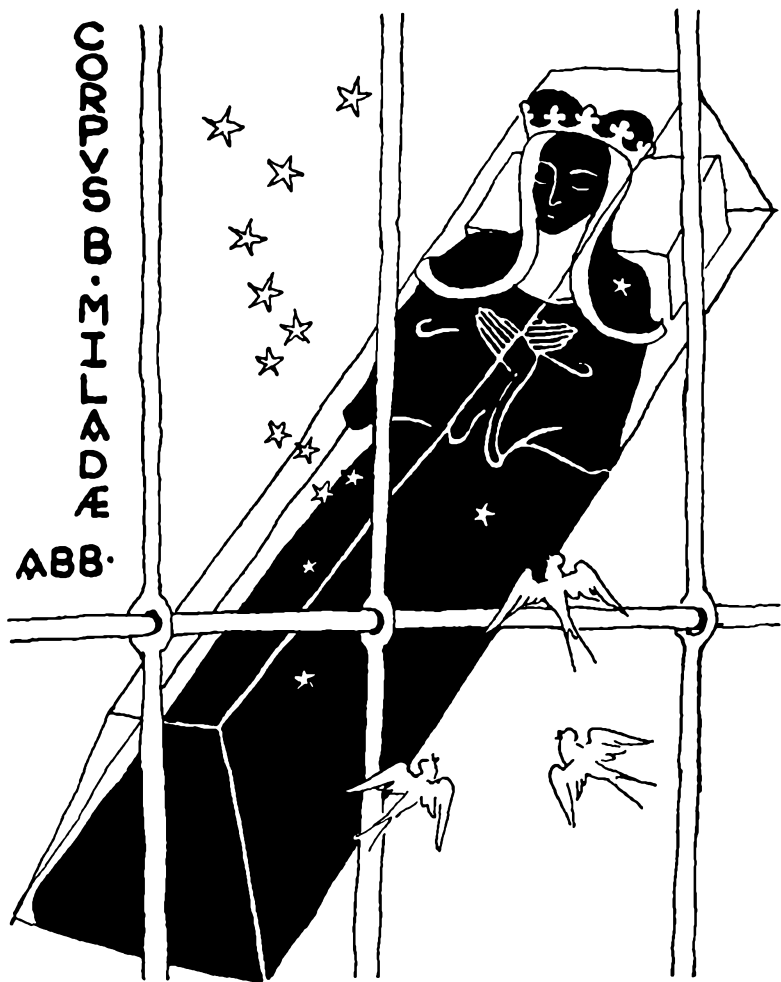
ale kdybyste se také modlil a v modlitbě putoval do večěradla Spasitelova, poznal byste, že všechno ve vašem domově jest připraveno k tomu, aby z uzrálých hroznů bělostné ruce knížecího vinaře přichystaly vonné víno budoucím. Snad vám to jednou budu moci pověděti tváří v tvář. Dnes vám to s celou svou hrdostí a pevností připomíná kamenný most Karlův, ten, který stojí nepohnutě, dívaje se vzhůru, a ví, že čas jest měnitvý a pomíjivý jako vlny řeky proudící dole, ve výši však že je Hrad světla, který nás očekává, až pout se skončí.

TI, KTEŘÍ BDÍ

VYSOKO nad městem, jehož sláva uzrává v čase jako ohnivá růže, rozprostřeli své stráže. Dívají se nepřetržitým pohledem na zemi, která se k nim utíká v chvalozpěvu žhavého srdce, a dlaněmi svými drží kamennou tíhu města, aby se nerozpadla. Jejich kosti jsou obestřeny tichem Katedrály a kolébány prostorem, který se neuzavírá. A jejich hlas, rostoucí z hlubokostí dalek, zrozený před oltáři a zlacený věky, hovoří k Bohu. Tak neustále přicházejí k své zemi ti, kteří bdí, i když národ nepoznává jejich bdělosti a lásky, svatí našeho rodu, jejichž hroby Praha postavila ve výši, aby i po smrti viděli dole zemi, kterou milovali z Božího přání a z Božího vyvolení. Přijali svůj život z jejího klína jako její děti, z její hlíny a vzduchu utkali svou tělesnou podobu, svatí české země, jejichž hlas hovoří k Bohu, zatím co kosti mlčenlivě a pokojně odpočívají na loktech Katedrály a v blízkosti oltářů. Jejich hroby jsou útočištěm země a velepisní matky měst, zařící a zpívající Prahy, jež bez těchto hrobů, ochuzena o jejich sladkou a nepostradatelnou přítomnost, ztratila by zcela jistotu svých kroků, zářivost svého zpěvu, smysl svého života a kouzelnost své krásy. Je spojena s nimi tkanivem dějin, jež předla ruka Boha živého a v jejich jménu a za jejich doprovodu může po všechny časy intonovati vznešený a jiskřivý chorál svých požehnaných dnů. Meč Václavův a berla Vojtěchova, Ludmilin vdovský závoj a drsná žlínice Anežčina, pluh Prokopův a štola Janova: jaká znamení dětem tohoto světa, uzavřeným v zmatek svých srdcí a nevědoucím o bystřinách, jež tryskají z Božího srdce! Jaký smysl má řeč těchto znamení, která zůstávají, doprovázejíce věrně podobu těch, kdož jim dali vládu nad časem, jaký smysl má jejich řeč pro poutníky, kteří přicházejí ze země stejného jazyka a stejné víry jen se svým rozhlodáním nepokojem a se stíny v příbytku duše, když už se tady skoro nevěří, že svatost přemáhá svět a má výsostné právo k tomu, aby vládla? Aby vládla našim krokům, našim cestám, našim písním, našemu dílu a především

CORPUS B. MILADE

ABB.

domovu, z něhož vycházíme, provázeni žehnáním matčiných očí a vedeni světlem hvězd, které vyrostly na nebi jen proto, že tam, tam právě hovoří hlas svatých našich k Bohu. Jak málo stačí k tomu, aby české srdce pochopilo, kde jest těžiště jeho díla, ohnisko jeho země, podstata jeho putování, a jak mnoho nutno prositi Trojici nejsvětější, aby i toto málo bylo nalezeno, když klíč bývá tak těžký pro slabé prsty člověka, jemuž jest bojovati s protivenstvím těla a s pýchou rozumu, který promarnil světlo, jež přišlo. A ve výši nad městem odpočívají kosti těch, kteří bdí, zatím co jejich hlas hovoří pro naši spásu a pro naši radost k pravici Hospodina všemohoucího, jenž slyší jejich volání, i když my před ním býváme němí, když naše slova jsou raněna tělem, když naše řeč zaniká ve větrech, které ji unášejí.

Vysoko nad městem, tam, kde pracovala staletí v námaze tvoření a v horoucnosti lásky, v prostoru Božího pokoje, kde všechno dýchá blažeností a jistotou, odpočívají kosti svatého Václava, knížete, jehož meč nerezaví časem a jehož víra proměnila zemi pustou a prázdnou v štěpnici milosti a v široké pruhy polí, na nichž se rodí pšenice Pravdy a žito Naděje. Mladý vinař, věrně nachýlený k brázdám a pramenům a zeleným ratolestem svého vévodství, neustává v své nepřetržité účasti na Oběti, v trpělivém a vroucím naslouchávání svatému zpěvu bělostných kůrů, v mírné a radostné práci na slunečných hroznech svého domova, v rukou drží své léno a nepouští, neboť jeho ruce jsou pevné jako kámen, jako země, jako kov — a kruh se neuzavírá. Tmu prvních století už dávno rozvážlo a rozptýlilo světlo Božího evangelia, moudrost vládky života již dávno i před tvář Spasitelovou vydala své nejzralejší ovoce, i dlouhá cesta už tady byla vykonána a vinice již mnohokrát každého léta vzplanuly hořící krví, ale bdění vévodova, jeho kroků nad hradbami města, jeho sepiatých dlaní je pořád ještě třeba, protože svatí ani v hrobě nepřestávají plniti své poslání a na světě bude pořád a vždycky dosti chudoby a bolesti, za něž jejich slovo oroduje. Svatováclavská kaple s něžnou a přitom tak ostře vykrouženou podobou svatého knížete na Parléřově soše je otevřena národu neustále

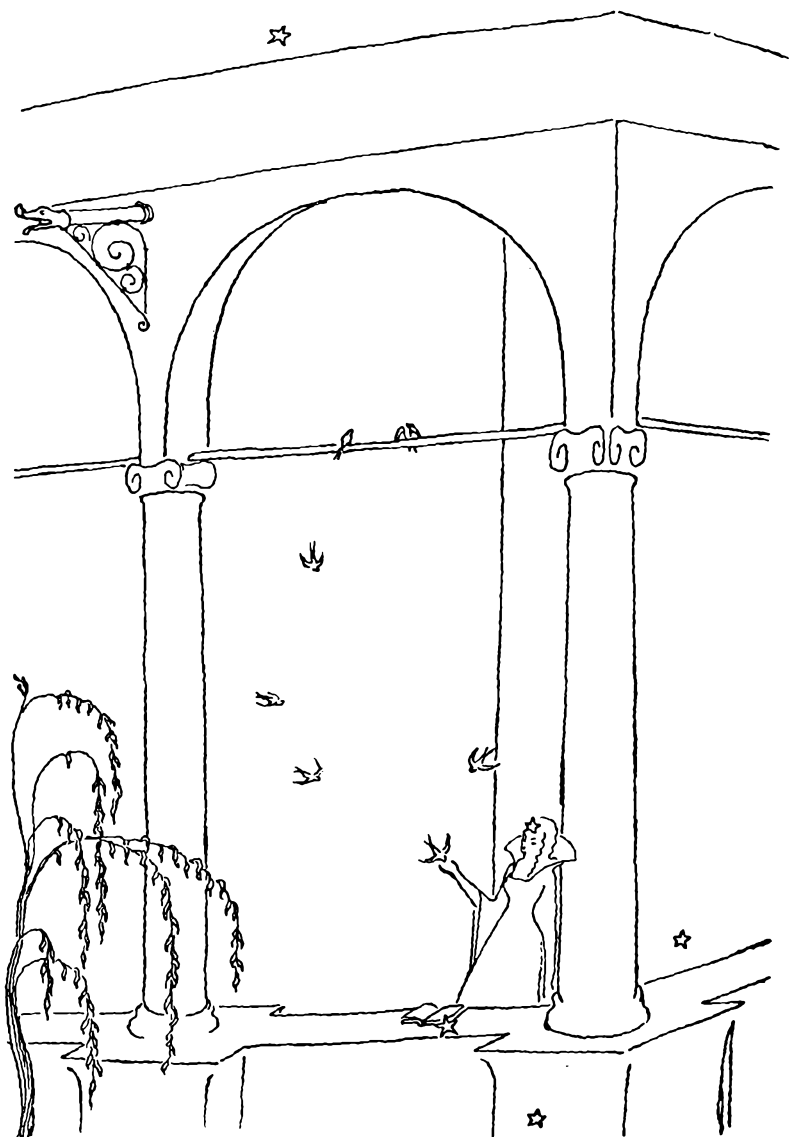
jako veliké srdce milujícího, v němž je dostatek místa pro celou zemi, která přichází k hrobu svatého. Tak Katedrála nutí poutníka, aby se učil poznávat, v čem je ukryto bohatství Ducha Posvětitel, v čem je třeba hledati smysl a podstatu života země a na jakých místech nutno stanouti, chce-li člověk uslyšet zpěv slávy: provází jeho kroky z kaple svatováclavské k náhrobku svatého Jana Nepomuckého, jehož stříbro připomíná kněžskou čistotu tohoto strážce tajemství a držitele klíčů, pokleká s ním u hrobu svatého Vojtěcha, ostatků svatého Víta, u hrobu svatého Prokopa opata, odvádí však jej i k sv. Jiří, kde klidně odpočívá tělo svaté báby Ludmily a v zasutí věků, jež tudy přešly, se svými sestrami chválí Boha a svatou Pannu blahoslavená Mlada s holí abatyše a s něhou ovečky, která poznala po hlase Pána a nemůže než pospíchat za ním do jeho dálek. Tak tu všecko hovoří tolikerou a přece jedinou řečí, hořící keř českého národa zde uchvacuje poutníkovu vidění v plamen nejmocnější a nejčistší a Bůh se zde pro hlas a slovo a věrnost svatých českého rodu sklání k svému lidu a je mu docela blízko, takže oheň jeho šlépějí se vpaluje až do hlíny země a v nich zůstává a nepomíjí. Po jakých cestách musí choditi národ, aby toto vše nepoznal a aby neviděl oheň, oheň jasný svatého Ducha, a aby netoužil býti prožehnut v kořenech svých slabostí i v bídě svých cest jeho plamenem a jeho silou?

Ti, kteří bdí, svatí ochráncové země české, mají právo, aby hovořili netoliko k Bohu, před nímž poklekají, vzývajíce Boha OTCE I SYNA I DUCHA Svatého o pomoc a ochranu pro všechny cesty, louky, pole, vinice i zahrady české země i o požehnání pracujícím dlaním a tvořícímu duchu, ale mají právo přede všemi a nade vším, aby hovořili k českému člověku, k dítěti země, z níž se narodili a jejíž obzor přerostli mohutným letem své vroucí lásky, k svému bratru a příbuznému, neboť poznali totéž slunce, tytéž krajiny, tatáž svítání i stejné soumraky, když stáda se vracejí z pastvy a na zápraží venkovských chalup usedá večer; zpívali a modlili se a vypravovali pohádky domova stejnou řečí, stejným jazykem a se stejně něžnou melodičností. Nemohou se proto odloučiti od svého dědictví a od svých bratrů. Jako by vycházeli ze svých vznešených hrobů a

vydávali se na pout krajinami své rodné vlasti: zastavují se na pokraji širokých lánů, které se táhnou do daleka i do šíře, a žehnají úrodě klasů, pohladí po hřívě neklidnou kůži koní, usedají k dubovým stolům starých selských stavení a nechávají nad sebou praskat tíhu dřevěných krovů, vdechujíce vůni mléka a vzduch českých vesnic, dotýkají se prsty běžících pramenů, jimž lesy dodávají chlad a země chuť, otvírají vrzající vrátka prostých hřbitovů, kde mrtví vstávají pokynem a zavoláním jejich hlasu a pod jejich pláští jdou k trůnu Vykupitele — a v starých kronikách nahlas a pathosem věky pozdviženým čtou slova naděje těm, kdož poslouchají. Ale nade vše, nade vše hovoří s městem, v jehož hradbách přebývají svými hroby a jehož sláva jest z velké části jejich dílem. Na jeho kameni hledají svá mateřská znamení a každý, kdo je tu potkává, když čas odstoupil a obloha poodhrnula svou modř, poznává, že jejich bdělost jest právě v tomto městě a na těchto místech zvláště radostná, pevná a živá. Tak žijí a pracují mezi námi po všechny věky a nepřetržitě, spojeni s námi rodem i vírou, svatí naši a dědici naší země, držitelé českých krajin, vesnic a měst, tak jsou s námi, vědouce dobře, že bez nich bychom ani k Bohu nedošli.

Vysoko nad městem, jehož sláva uzrává v čase jako ohnivá růže a jehož kámen zpívá jako pták, rozprostřeli své strážce. Můžeme se spoléhat, že pod jejich ochranou dobře se spí a dobře se pracuje. Ví to matka měst stejně jako matka naše — země. A pro tuto stráž, pro bdělost jejich očí, pro sílu jejich rukou, pro zbožnost jejich proseb i pro přítomnost jejich kostí, hlasu i ducha mezi námi český člověk po všechny věky k útěše srdce může celou svou bytostí zpívat vzhůru: *Hospodine, ulituj nás! Jezu Kriste, ulituj nás!*

NEMOCNÁ holčička, která si na matčině klíně na prahu starého domu s obrázkem Panny Marie ve štítě hrála s vlastními kadeřemi jednoho nedělního odpoledne, kdy hlas větrů zmlkl a v ztišení bylo slyšet, jak země pracuje v své hloubce a žalosti, prosila tichounce matčina ústa o pohádku. Všechno jsem v tu chvíli viděl: tu útlou duši, sevřenou nemocí a ohroženou smrtí, jak touží po svém princí, který přijde a vysvobodí svou princeznu z dlouhého zajetí, to malé srdce, jež pořád věří v svou bělostnou a zářící pohádku, to ticho, které ozřejmuje nicotu lidských kroků a pláče pro to, co odešlo se starými časy. Neboť není už pohádek, tak jako není králů a královen, princů a princezen, rytířů a potulných zpěváků s tvářemi osvětlenými láskou a štěstím a blažeností, jak tomu bývalo před dlouhými časy, kdy řeka ještě zpívala mladostí a město si každého rána v ní omývalo svou tvář, aby byla po celý den svěží a krásná. Už není pohádek a v tom je ta veliká bolest, to ranění smutkem, že matčina ústa nás nemohou dosáhnout z dalekosti domova, protože odešli jsme z pod rodné střechy a nikdo nám nepomůže, abychom se zas mohli vrátit. Jen jednou však můžeme býti uneseni tichem, jen jednou můžeme býti rozevláti jeho světlem, jen jednou můžeme spočinout na jeho usměvavě měkkých loktech, abychom pak na věky toužili po pohádkách, jež se už nevypravují. A přece jsou lidé hladoví a nemocní a pořád ještě věří v svou pohádku, ve svůj sen, ve své štěstí, čekajíce, že jednou to všechno přijde. Nikdo z nás neví, proč v duši člověka tryskají takřka nepřetržitě ony spodní proudy, onen melancholický hlas, bolestivé a žíznivé roztoužení po úniku odtud, odtud, kde jsou ulice přeplněny lidmi, kde jeden strká a vráží do druhého, kde poletuje prach a špína, kde se tak záhy rozplynou naše křehké-naděje, umírajíce hned skoro po svém narození. Nikdo z nás to takřka neví, protože v tom hluku neustále žijeme a pracujeme, protože v hlučivém a zneklidněném společenství odstrkujeme své vlastní vidění, svou

vlastní nutnost, své osobní přání, ale Praha dobře ví, proč sladké královně Anně postavila pohádkový letohrádek s útlými boky a s koketní střechou a proč pod jeho okna dala zazářit zeleni trav a stromů a zpěvům ptáků, jež jediní mají právo rozmlouvati s tichem, které tu je a které se nemůže ztratit. I když my nevíme, ustrnulí v své ubohé lačnosti a dychtivosti po hmotě, která nedává života, zakletí v svou dnešní povrchnost a suchopárnost, Belveder a jeho ticho navzdory a pořád ještě s mladistvou zaníceností sní o své královně a podržují pohádku svého života, jehož studánka se dosud třpytí stříbrem a láskou. My můžeme zapomenout na své navštívení a na svůj čas, na lomenici rodného domu a matčin zpěv, ale Belveder nezapomíná, nezapomíná nikdy, protože je milenec a básník. Dal své slovo kráse, kterou potkával každého dne, hned od první chvíle, jakmile se probudil, a v tom je jeho věčné mládí, že si své vzpomínky a svou lásku tvrdošíjně as vroucí zbožností podržel až do svého pozdního stáří. Ani deště, které útočily na zelenou čepici jeho střechy, ani sníh, který zaval cestu k městu a odloučil jej od života, ani prázdnota, která se teď na něj dívá z jeho vlastního nitra, nemohou způsobit, aby se měkce a něžně neusmíval, proplétaje denně stařeckými a rozechvělými prsty vyschlá zrnka růžence svých mladých vzpomínek. Má právo, aby psal verše a miloval poesii. Neboť básníkem může být jenom ten, kdo nestárne, kdo neumírá s časem, kdo přechází do věčnosti již ve svém slově. Nemá ceny, aby mu lidé vyznávali svou lásku bohatými větami, aby mu každého roku upravovali kulatý park a přičesávali stromy, jeho myšlenky nepatří lidem a jeho srdce už dávno není volné. Zná jenom jednoho člověka, kterého může milovat naprosto a trvale, jednu jedinou bytost, s níž kdysi mohl hovořit a jíž byl tak blízko, že mohl i vdechovat vůni jejích vlasů a líbat těžký prsten na její bělostné ruce. Bože, jak je tomu dávno, člověku se už ani nechce věřit, že to byla pravda, a jak se pořád ještě to staré srdce drží, i když už hodně dávno ztratilo smysl svého života a naději své lásky! Dnes můžeme hovořit o minulosti. Je to lidský výmysl a Belveder se tomu všemu směje, protože pro něj není minulosti. Jenom lidé mohou o ní hovořit, jenom

lidská srdce se jí mohou obírat, jeho srdce však má docela jiný způsob a jinak věří: pro ně není minulosti, pro ně všechno žije tak jako před lety, před mnoha sty lety, všechno zůstává, protože zůstává neztenčena a neporušena láska a láska nezná minulosti. Ví, že krása může zvadnout a zahynout a odejít, ví, že i na věcech nejmilovanějších a nejzářivějších pracuje smrt jako červotoč, který pomalu uskutečňuje hrozné dílo drobounkého rozpadu, ale ví přitom také, že to nic neubírá sladkosti vědomí, že krása tu byla a že její bělost byla andělská. A to stačí, abychom se usmívali po celý život, očekávající patření nejblazeštější a nejtrvalejší, patření na Krásu, kterou nic nemůže donutit k smrti. Belveder má právo k tomu, aby miloval poesii, protože jest dechem jeho duše, která se skrývá a nedá se zachytit očím dívajícího se. Má právo k tomu, aby zvonil verši za jarních dnů, kdy včely v letu strádají sladkostí květů a na stromech chvěje se kůra, protože počíná život. Má právo k tomu, aby zvonil verši, když léto mu praská nad hlavou jako zralý kaštan a slunce s hlavou dozadu zvrácenou bodá jej do boků svými ohnivě žhnoucími pohledy. Má právo, aby zvonil verši, když podzim uvolňuje pláč a halí jej do pláště svých třaslivých mlh. Má právo, aby zvonil verši, když na římsy usedá jinovatka jako polibek lehká a do oken buší mráz, chtěje se vloupati až do hloubek starého srdce. A nade vše má právo, aby snil, o své lásce, o svém životě, o své smrti. Všecko tu také je jako ve snu: všechno má křídla a všechno vzlétá, v korunách stromů si ticho klade prst na ústa a líbezný letohrádek vzpomíná na krůčky své bělostné paní, když v střídání stříbrných střevíček a vzdušných šatech, podobna spíše zjevení než člověku, probírala se svými tenkými a malými prsty v měsíčních paprscích, vdechujíc jim svůj královský stesk. Neboť i královny mají svůj smutek a také jim pohádky dávají trpět až k smrti. Od časů Olgerda Gejštora královna Anna, poslední, jež milovala zem tu českou neblahou, jak o ní zpívá básník, prošla historií těchto míst jak bledý stín, jenž utkvěl na květech, a její slzy zde zanechaly své tiché stopy a její srdce ještě dnes přebývá v tom tichu, které kolotá, v tom tichu, jež se hýbá, v tom zeleném a řasnatém tichu, které tady splývá se

stromů a věsí se ti na paty a jde s tebou, neopouštějíc tvé nakloněné postavy, když ji obejmou ulice a náměstí a do tvého snění se vřítí dravý proud. Toto ticho už nikdo odsud nevytuhne, protože je tu doma a má zde co dělat, jsouc předobrazem Ticha věčného, jež obklopí duši a odnáší, když smrt ji vyvede z těla před Boží tvář.

Někdy tady můžeme potkati svou vlastní duši, jak jde proti nám, vysvobozená z lidnatosti života a z hmotnosti krajiny, prozářená a nadlehčovaná světlem, oděná v paprsky, jejichž složení docela nepoznáváme, nová a odlišná od všeho, co až dosud nás utvářelo. Ticho jí dává pohledět na Prahu, která odsud vypadá jako veliký, široce rozvalený mrak, jehož střechou proniká slunce zlatými šípky. Neboť na těchto místech, jež chutnají výškou, jsouce odloučeny od hluku města a přece tak zřetelně přiblíženy jeho kráse, jest nejradostnější a nejslavnější pohled na Prahu s ohnivými věžemi a s plazící se řekou uprostřed a poznává se, jak maličko lze chutnati věčnosti v těle, jež žije v čase a pro čas. Ticho, které jest rodovým a podstatným znamením tohoto sadu a tohoto dnes již stářím a pláčem osleplého letohrádku, připomíná věčnost, jak nejlépe umí. Připomíná její neslyšnou chuť, její náhlý a nenadálý příchod, její tajemné okouzlení a přesladkou blaženost. Možná sem přijíti kdykoliv a v kteroukoliv roční dobu, toto ticho se nemění. Je stále stejné a má pořád jednu chuť. I když na jaře sládne vůně květů a trilkuje ptačími písničkami, i když v létě stená zralostí jako sluncem vylíbaný klas, i když na podzim je nemocné a churavé a pro mlhy nemůže se dívat dolů, kde město je očekává, a v zimě dokonce usíná na polštářích sněhu, připadajíc skoro jako už mrtvé, přece je to jenom jedno a totéž ticho, které se rodí pouze tady, které sem nepřišlo odnikud jinud, které sem bylo dáno, vdechnuto samým Bohem, aby připomínalo Ticho, které teprve přijde. Od počátku, kdy v blízkosti Hradu tato místa odevzdávají časům jméno krásné, jež zůstává v světle stejně jako hlas básníkův, toto ticho a tyto barvy, hra světla a stínů na kůře stromů, na zelené střeše letohrádku, na klikatých pěšinách mezi trávníky dává pocit, že jsme na srdci velkého žijícího města, odpočívající v něm,

a přece nás jeho vášnivý tep nemučí. Neboť ticho umí vstoupiti v člověka a zaplnit jeho srdce do té míry, že nic už potom nemůže je odloučiti od předtuchy budoucího ráje. A pro toto očekávání blahoslavíme místa, jež ze své vlastní vůle a lásky tisknou člověka k sobě, chtějce býti jedno s ním.

Od jisté doby zde chodí básník, jehož slovo v české řeči kvetlo třaslavě šerými, ztichlými, vroucími tóny. Na první pohled už z jeho hlasu a z tíhy jeho kroků lze vysoudit, že bral účast na tomto tichu, že jeho dílo s ním obcovalo docela důvěrně, protože každá velikost a každé dílo musí být počato v odumření hluku a v ponoření duše do koupele samoty, odkud jedině mohou se navrátit naše oči, osvobozené od prachu ulic a oděné v čistotu, která jest výsadou dětí. Básníkovy oči jsou citlivé jako slepcova ruka, oba jsou v názvosloví světa slepí pro určité praktické věci, oba však vidí, co světu uniká, protože toho nehledá: krásu, jež rozkvétá jenom jednou, oblak, jenž hoří nad námi jen v jednom čase, květ, který se otvírá pouze ráno, a cíp Boží tváře, k níž máme tak daleko, ač bychom se jí mohli dotýkati vlastními prsty, kdybychom jen trochu milovali. Tak tady prochází básník, hladí kůru stromů, která je vrásčitá a jejíž rýhy nemají svou moudrost tak zcela zadarmo, rozmlouvá s letohrádkem, jenž chřadne a teskní v odloučení od své paní, tak dlouhém a žalostně nenapravitelném, a dívá se na Prahu milujícím, objímajícím, široce rozsáhlým pohledem, jenž chválí, obdivuje a jenž se za to předražené město dole i modlí. Dívá se k němu, v tom pohledu zrají slzy a řeřaví láska, a jeho hlas, měkce tichý a vlídně zšeřelý, procházející stránkami literatury jako píseň o Urašimatarovi, rybáři krásy, má touhu dotknout se ohněm českého srdce a vést je vzhůru, k vysokosti, kde kvete ticho, protože ví, že jenom v tichu se tvoří, pracuje, miluje, zpívá a žije pro věčnost. Viděl jsem ho, jak tudy postával dlouhé hodiny v smutné němotě, jak tu snil uprostřed cesty s hůlčičkou v ruce, s bezelstně modrýma očima, s přísným a vzorně upraveným vousem, jenž už se dneska nenosí, starý, ale vzpřímený a šlechticky ušlechtilý pán, a měl jsem takovou radost, když jsem s ním mohl vyznávat stejnou lásku a také stejnou naději. JULIE ZEYERE, já vás mám už

od dětství rád, nad vaším Janem Maria Plojharem jsem před lety jako student proplakal skoro celou noc, celé vaše dílo mám na prvním místě své knihovny, já vím, že jste básník, že jste mnoho viděl na svém toulání krajinami a že jste se nikdy neodloučil od své rodné země, kterou jste miloval, i když jste to nikdy nekřičel do světa, takže vám to mnozí mezi námi zazlívají docela farizejsky a nespravedlivě, a pro tuto lásku mou k vám a pro vaši lásku k naší zemi vás prosím, řekněte českému člověku, aby vždycky věřil a doufal: že tady na Belvederu, který oba stejně milujeme, v středu ticha, jež nás púlí, lze nejlépe vnímat rytmus a život a práci a dech města, že tady s tváří obrácenou k vyplakaným očím letohrádku s útlými boky a koketní střechou možno nejvroucněji uvěřit, že český národ bude mít až do konce věků svou bílou Královnu, jež ho podrží na svém srdci —

HODINA S MRTVÝMI

VARHANY času dohrály svou fugu. Už jenom jediný tón, poslední výkřik nedověřeného rejstříku, a zůstanou jenom mrtví, kteří naslouchají nezcizitelné hudbě věčnosti. A tady, na vyšehradském hřbitově, kam ze všech hřbitovů přichází nejčastěji slunce a všechny cesty jsou poprášeny vzpomínkami, mají nejkrásnější možnost dosáhnouti rukama i těch nejzazších paprsků, jejichž políbení je vzdušné a křehké jako tkanivo neviditelné a nehmotné látky, kterou se přikrývá bolest. Nic pro ně neznamená současnost, která se právě slaví. Protože jejich oči už dávno odvykly křivolakým cestám země, jsouce odnášeny a pozdvihovány do jiných, jasnějších a závratnějších krajin. A přece všechno vědí a všemu rozumějí, neboť zůstávají, i když jsou mrtví. Hlídání starými valy s rozlámanými údy a vyděšenýma očima, slyší hluboko dole pod sebou řeku, jež se tu valí kvapně a rozsáhle, jako by se bála, že se každou chvíli na ni zřítí ona těžká skála nad její hlavou. Všecko má své místo, tady na Vyšehradě zvláště, všecko je zapojeno v jediný pramen, zpívá totožným hymnem, ožívá a vrací se v stejnou hodinu. Je třeba ji vyčkat a zachytit tuto hodinu, kdy hřbitov se otvírá poutníkovi a mrtví procitají ve svých rubáších, aby se vyslovili každý po svém způsobu a podle svého zvyku a přece všichni jedním hlasem a rytmem a ve stejném smyslu. Už to tu nebude jiné, Karle Hynku Mácho, kdysi jste tady sedával nebo pobíhal ve svém podivínském karbonátském plášti jako pomatenec, také jste míval rád tyhle staré valy připomínající stará a nepřemožitelná opevnění a díval jste se odsud na Prahu svých let a jejím prostřednictvím hluboko až k srdci širé té země, země jediné, v kolébku svou a vlast svou jedinou, a jistě vám bylo dobře u srdce přes všechnu trýzeň nicoty a úzkost z prázdna, když jste tady, ve výšce a v odloučení od lidí, mohl pozorovati, jak nad Hradčany hasne den a vleče za sebou těžce a namáhavě svůj zakrvavený a ohnivě jiskřivý chvost. Teď jste zase tady, ale to už jste po-

znal, že smrt otevírá okno docela vědomě, že to není jenom symbolický úkon a dobrotivý zvyk starodávna, ale že je to hmotné vyslovení jejího neviditelného úkonu, jímž se připravuje uvolnění a rozlet a smír pro nedočkavou duši. Nevím, proč se lidé tolik bojí jejího pohledu, proč se nemohou podívat na ni už v tomto čase, na svou vlastní smrt: jejich pohled v té chvíli hned zkamení a znehybní a nenalezne koutu, kam by se uhnul a skryl, ani stěny, na niž by se přibil, a svíjí se takřka v horečce a zoufalství, protože ve své překvapené pošetilsti a neznalosti vidí pouze hrůzu, ošklivost a děs, jakmile se jim ona připomene uprostřed nejvášnivějšího a nejprudšího života. To je pravda, že pracuje svědomitě, před ničím neuhýbajíc, že si dává takřka záležet na své práci a že je ochotna zápasit, aby ji mohla dokonat a dovršit do nejmenší částčky života, jaký ještě zbývá. Ale tady, protože je tu nejkřesťanštější hřbitov Prahy, tady ji potkávám v podobě nejsmiřlivější a nejlaskavější, neboť před branou už odložila svůj nástroj, neúprosná Judith starého i nového zákona, a její krok je přívětivější a upřímnější než, když s úlisností kočky, našlapujíc jen zlehka a neslyšitelně, přistupuje k pelesti, aby naplnila vůli. Vy, Karle Hynku Mácho, jste tady roztoulával svůj život a vy jste se sem musil dostat i po smrti, protože vy sem patříte. Tady se teprve může uskutečňovati ona zázračná symfonie budoucího procitnutí, protože tady je dostatek hudebníků, kteří svůj nástroj umějí podržet a stisknout a také partesům rozumějí dokonale. Já už vím, co zamýšlíte, hazardní hráči veršů, vždyť vy i z těchhle temnot rvete slovo jako živoucí srdce a dáváte mu znít v celém tomhle ovzduší, takže všechno se tu ohlíží a povstává k životu, když se ozvou kroky a hodina přichází. Tak jsem vás spatřil a bylo to seskupení vskutku přežádoucí a podivínské, jenom ten, kdo sem přišel zdaleka a s láskou, mohl je pochopit. Božena Němcová byla poněkud pobledlá v obličeji, ale její oči zářily jako drahokamy: já vím, že to v nich žila všechna krása české země, krása chodské krajiny i české vesnice tak, jak ji viděla, když jí ve svých jediných, ošumělých šatech, všem počestným maloměšťákům pro smích, procházela a rozdávala své srdce kus po kuse. Nemohu zapomenout, jak v té

hodině mrtvých, do níž jsem se jen nepředvídaně a nenadále dostal, jak se k vám naklonila, Karle Hynku Mácho (byl takový rozdíl mezi vámi), a jak svou bílou, přímo královskou rukou dělala veliký okruh nad zemí, jako by ukazovala, že krása v ní neumírá, a její úsinev byl přitom tak čistý a radostný a upřímný, že mne až do nitra propaloval. To už ale Bedřich Smetana poodstoupil od vás a nakláněl své hluché ucho dolů k Vltavě a jako by ji slyšel, jako by ji slyšel, chvěl se v tváři a hýbal rty a nohou udával takt, všechno v něm bylo hudbou a také jeho slovo znělo jako hudba a jeho bytost celá takřka dýchala a zářila hudbou. Jen Julius Zeyer stál sám, takový křehký a plachý samotář, ani tady se nestal jiným, a snil o minulosti svatého hradu, jehož sedm bran vedlo v širou krajinu a rekové se k němu sjížděli, k zlatému stolci kněžny jak v zimní noci hvězdy na nebi. Tak to kdysi vyzpíval, ovládán viděním nejsladším a z hloubek vzrušeným veškerou mohutností tohoto slavného místa, a tak to v něm dosud žije a zpěvem uzrává. Nevím, kdo všechno ještě v oné hodině dlel v tom zjasnělém souhvězdí hudby a slova a malby, básníku zahrad a jezer, neboť na podzim nastává brzy tma a bývají husté mlhy, které nedovolují dívat se v odstupu prostorovém, ale vím, že vy, mrtví Vyšehradu, tu fugu času slyšíte jak velké volání a že jste se svým národem, i když vás ticho odnáší a klade vám vadnoucí listí přes ústa a smrt obtížila vaše kroky závažím, jehož se nelze zbaviti. Váš hlas dnes jako včera se stejnou naléhavostí žádá službu pravdě a kráse a byli dříve tak často nepovšimnut, nepřijímán lidskými srdci, bez ozvěny a bez odpovědi, snad dnes už může býti dokonale zvážena a poznána jeho moudrost a jasnozřivost, vaše moudrost a vaše jasnozřivost, Křtitelé nového věku, nosiči pochodní v hlubokých tmách, stavitelé domova nejsladšího!

K vyšehradskému hřbitovu se musí vystupovat jako po schodech, prudce a strmě, je v tom jakási nutnost dopracovati se toho ticha mluvícího a nahlas osvětlujícího zapomenuté pravdy ne zadarmo a také ne bez námahy, protože k těm mrtvým, kteří tady vymýšlejí své nikdy neukončené meditace, je po vinno přicházeti nesnadnou a obtížnou cestou, poněvadž i je-

jich život a všechno jejich konání bylo posvěceno, zúrodněno a třikrát požehnáno slzami, krví a potem. Tyto hodnoty mohou snad býti v paměti potomků už málo poznatelné, ale to jim neubírá vážnosti, vědomí, že jenom každodenní a konečně pak tou poslední smrtí život se upevňuje, rozepíná a rozrůstá. Jak bezbřehý a nespoutaný život tady připomíná sebe sama, když sem přijdeš, jak tady vnímáš v celém okruhu, ve vzduchu i v půdě pohyb a chvění a růst, protože myšlenka, dílo, stavba ducha zůstává a pracuje a ovlivňuje, i když už všechno ostatní zaniklo jako dřevo v požáru. A tak, docela sám a bez nikoho, sám sobě průvodcem a strážcem, slyšel jsem tady, na Vyšehradě, jak varhany času dohrály svou fugu a jak zůstala jenom poslední nota poslední věty, aby připravila pokračování, neboť v této hudbě nemůže nikdy být finale a nikdy se nekončí. Větr tudy šel, chvěje listím a dotýká se náhrobků, kolegiální kostel svatých apoštolů Petra a Pavla byl také sám a já, jediný s živými mrtvými, viděl jsem, Hospodine, tvou blízkost, takřka jsem tě dýchal v této krajině opuštěné i modlil jsem se, jak nejlépe jsem uměl:

Pane Bože, dej, aby nikdo z nás nezapomněl, tak jako nezapomněli tito mrtví, aby nikdo z nás nezapomněl, i když smrt uzavře ústa: Amen!

VZÝVÁNÍ KATEDRÁLY

STOJÍ nahoře, zhmotněná síla a svatá velikost, tam, kde oblaka líbají zemi a světelné sloupy prozařují průlinami času. Tam, odkud lze viděti město, jež procítá v propastech dnů, bez chvění řas a přece s dojetím v srdci a prstech, tam, kde věky se zastavily, nejdouce dále, stojí jako hlas utkvělý ve výši, nad mlhami a procesy dešťů, předřikavačka modliteb a básnířka Božího jara. Zdá se, že nepracuje, jako by pouze rozjímala o odvaze i měkkostech dlaní, které tvořily po staletí její tvář. A přece její práce je viditelná i v tomto čase. Její přítomnost v srdci země se neděje ani z vůle lidu ani z vůle knížat a králů ani z tvořivé touhy stavitelů a architektů, jejichž vidění vrostlo v kámen, aby jej přehnětl v podobu tušené velikosti a daleko zahlédnuté krásy. Neboť toto všechno jsou toliko nástroje v rukou daleko silnějších a mocnějších a vůle jejich práce a tvoření nemohla by dávat i růsti sama ze sebe, kdyby jí nebylo dáváno shůry. Byli-li tu kdysi dělníci a stavitelé, jejichž nástroje a plány ležely pohozy na zlomcích budoucího díla za večera, kdy město ztichlo a krčmy se naplňovaly halasnými hlasy cizinců, pak to byli toliko dělníci jediného velkého Stavitele, který svých plánů neopouštěl ani za nejtemnějších nocí a který všechen čas připravoval k tomu, aby ona tu jednou byla v celé své dokonalosti, slávě a nádheře, pracujíc právě svou mlčenlivostí a svým rozjímáním ve výši, odkud lze se dívat na město, na řeku, na krajiny země, na člověka, jenž se utíká pod její plášť. Její tvář, ta světelná podoba, tak pozvolna se rodící a utvářející, ty mohutné a tak jasně srozumitelné rysy svatého smíchu a někdy snad i pláče, její tvář, tvář katedrály: vrostla v mou duši stejně tak mocně, silně a nevyhladitelně jako po doba matky. A ani smrt nám nevyrvě z paměti její jasnost a její neuhasitelný plamen. Vím to už, protože věřím v její poslání a v její zpěv, kterým od svého početí žehná lidu, jemuž byla dána.

Rostla pod žezly vladařů: počatá snem Václavovým a uzrá-

vající v čase Karla čtvrtého, jde s námi jako nezbytná strážkyně a vladařka kroků i práce, poutnice přecházející ze století do století, vždy větší a bohatší, vždy se stejným znamením na čele a se stejnou řečí, jež jest moudrá a uvážená, předčíc daleko obhroublou mnohomluvnost lidského jazyka, jehož tíha příliš chutná zemí a jehož zpěv se každého dne vždy znovu musí učití létat. Není zloby a neštěstí, které by ji mohlo odvrátit od pravosti cesty a otrástit nadějemi její budoucnosti, ani požáry stihnuvší předobraz jejího života, ani hrůzy kalvínského běsnění za vlády zimního krále, ani válečné vichřice, které ji drtily jako pekelný žernov, štvany běsy a lidskou zlobou, ani tma, která přicházela po špičkách a s úlisností, nic z toho nemohlo znamenat pro ni odsouzení k smrti a zahynutí. Stála pořád nahoře, tam, kde oblaka líbají zemi a světelné sloupy prozařují průlinami času, stála nahoře vždycky a za všech okolností, protože tomu Bůh chtěl, protože tam ji postavil svým rozkazem a svou všemohoucností a protože jest jí tam třeba i dnes. Přišla, aby uvedla Čechy v Evropu jako zemi žhavého a svatého umění, neboť ukázala světu, že i v této podivné a někdy snad i nesrozumitelné zemi může býti kolébka a prostředí krásy, nejčistší a nejduchovnější krásy, jakou právě středověk poznával nejhlubšíma očima, když spojoval zemi s nebem, když takřka hmotnou tíhu kamene odlehčil tím, že ji pozdvihl co nejvýše. To, co gotiku povyšuje nad všechno ostatní a co jest její chválou, to, co i svatovítská katedrála pražská musí sdělovati každému, kdo jen trochu s ní obcuje v přímém a užitečném styku, to jest právě ona rozzářenost hmoty, onen vyšší svět, který se zjevuje nad strmostí klenby s takřka hmatatelnou určitostí, ono vypětí lidské myšlenky, jež se odpoutává od země a plochosti všednosti a nutí i kámen létati v jasnosti a záplavě Božího světla. Tak se odlišuje gotika zřetelně a na věky od baroku, neboť gotika nechala nebe tam, kde je, pozdvihla k němu pouze zemi a učila ji viděti nebesa otevřená a patřiti na kůry nebeské i na Boží tvář jako v živé a nepochybné skutečnosti, zatím co baroko strhlo nebe k zemi, ponechávajíc ji přitom v pekle jejích smyslů a v křečovitě změti jejích vášní, neuvažujíc, že pod tím vším se choře a bez-

mocně zmítají horké údy lačného člověka. Svatovítská katedrála, započatá jemnou, přesnou, promyšlenou, ale poněkud studenou a nehřejivou gotikou Matyáše z Arrasu, jistě si dobře pamatuje tvář Parlérovu. Třiadvacetiletý mladík přišel do Prahy a jeho mladé oči dopřály mu sžiti se co nejbystředněji s novou a dosud nepoznanou zemí. Jeho prsty utvářely dosud nehotovou tvář katedrály tak, jak toho bylo třeba pro Prahu a pro Čechy, tak, aby český člověk tomuto kamennému obru rozuměl a aby jeho srdce ve styku s ním nalézalo to, co svět nemůže dát. Petr Parlér vložil v architekturu katedrály své mládí a svou lásku k celému prostředí své práce. Pod jeho prsty hmota se pohybovala, ožívala, rostla a stoupala, tvar nabýval jistoty a pevnosti, rostly pilíře, oblouky, pitvorní chrličů rozšklebovali svá ústa, a přece ani on dílo nedokončil. I tady se poznává, jak čas je nepatrný a jak to, co má býti z určení Božího veliké, potřebuje dlouhé práce a neúnavné lásky, aby žeň byla ukončena. Kolika rukou bylo třeba, aby toto kamenné dílo vzkvetlo ohněm za jasných večerů, když nastává západ a sluneční paprsky, krvavé jako slzy hroznů a smutné jako nářek umíráčku, utkvívají na zdivu, na věžích, na dlažbě nádvoří a prostupují barevnými okny, dokresluje jejich obraz! Kolik bolesti a úzkosti myšlenky bylo třeba, nežli se nám narodila, kolik vzepětí vůle, jež nemohla ustoupit, protože byla štvána z času do času, a jež nesměla odpočinout, protože byl dán rozkaz, protože tohoto díla bylo třeba, aby země žila v slávě a byla milá Hospodinu pro věrnost své Katedrály nejčistší! Je-li tedy jinde katedrála toliko kostelem a biskupským dómem, je u nás ještě k tomu tím, čím je dítěti domov: bezpečností, pokojem a sladkostí, pro niž nutno pustořiti až po hrob, jíž se nelze vzdáti bez ztráty dobrého jména a na niž nelze nikdy zapomenouti. Tak nutno ji viděti, chcem-li býti jejími po všechen čas —.

Tak i já vás vidím, *katedrálo*, jak rostete do oblak, zhmotněná síla a svatá velikost, a mé slovo, užaslé údivem nad mocností vaší krásy a přisáté k vašim obrysům, které jsou neodlučitelně spojeny s rozsáhlou siluetou Hradu, vzývá vás nad puklinami času nejvroucnějším zaklínáním rozechvělé lásky. Jste krásná

ve své nehybnosti, ztajená v tichu, jež vás prostupuje, a zářící temnotami bělostí svých údů. Obklopuje vás a kráčí kolem vás město, jehož sláva se počala — zdá se — jen proto, abyste vy byla oslavena. Toto město je tklivé a dojemné se svou starobou a se svým odvěkým životem, jenž ani dnes není dokončen. Je blízké poutníku, který jím prochází v nenasycenosti větry unášeného srdce, právě na těch místech, která jsou nejvíce raněná stářím a nemají již síly v prstech, aby se uchránila proti sveřeposti a násilné prudkosti proměn, které čas přináší a jimž bohatě poprává místo, jest však cizí a chladné na místech, která přičesala ruka tohoto věku, a poutníku se zdá, že krása kamene také potřebuje lásky k tomu, aby rozkvetla a vydala své bohatství a svou podstatnou plnost. Nebudeme dosti staří, abychom pochopili hlubokost této pravdy, a přijdou jistě chvíle, kdy i na ulicích tohoto města, jež jest posvěceno a povýšeno nad ostatní právě vaší přítomností, bude tolik lidí, lidí nevšímavých a chodců nevlídných, že i krása staroby zakryje svou tvář, stydíc se za to, že děti této země už nemilují jejích bělostných prstů a jejích laskavých legend, které tak utěšlivě dovedou vypravovati chřadnoucí zahrady, přitisklé k bokům opuštěných malostranských paláců a prozařující melancholickou zelení v malebném seskupení osleplých a zapomenutých domů, kde už nikdo nebydlí a jimž už nikdo nevěří, protože sestárly a neznají současného jazyka a protože s nimi dovede rozmlouvat už jenom noc, která se nebojí jejich vrátkých a křivolakých schodišť a prežových střech. Slyšel jsem vás tolikrát rozmlouvati s městem, jež pod vámi žije a dýchá pod vaší ochranou. Hovořila jste s městem starého věku i s tím, které vytvořili lidé nového pokolení, a váš hlas byl vždycky měkký jako ruka matčina a laskavý jako dech starého vína a jistý a věrný jako modlitba světcova. Obojí toto město vás jistě různě poslouchá, neboť lidé, i když se nemění ve své přirozenosti a ve svých slabostech, mění se v řeči, ve způsobu smíchu a pláče, v pohledu na věci, jež jdou proti nám a jejichž preud nás unáší, mění se i v chůzi a především, především ve své lásce. Nic totiž není tak nestálé a netrvalé jako láska člověka. Víte to zajisté lépe než já, neboť díváte se

odsud ne od včerejška, ale od pradávna, pozorujete všechno takřka neslyšně a nepřítomně, a víte proto také, co miluje člověk dneška a v jaké obzory ústí jeho touhy a jeho práce, neboť vidíte jeho město u svých nohou a také s ním někdy rozmlouváte. Tolikrát jsem musil jít tímto novým městem, když jsem se chtěl k vám dostat, a tolikrát jsem na této cestě musil poznávat, jak se vám člověk, který je obývá a který si je upravuje podle svého a po svém, více a více vzdaluje. Jako by bylo možno popíratí vás a neznatí vás nebo snad dokonce vylučovati vás ze středu dnešního dění, bez ostychu před vaší slávou a vznešeností, jako by bylo možno národu, aby bez vás předstupoval před Boha a doprošoval se jeho pokoje! Bylo mi jít ulicemi nového města a zdálo se mi, že tyto ulice nejsou nic více než veliká past na lidi. Nernohl jsem z nich uniknouti a mé oči se podobaly ptáku, jenž zalétl na místa, na nichž se nevyzná v letu a v cestě a ve směru a poznání světových stran. Také poutník, jdoucí ke katedrále s modlitbou v srdci a se srdcem na dlani, chtěl by dát trochu ze svého tepla druhým a chtěl by je zastavit a ujasnit jim jejich nepochopitelný a nelogický chvat a spěch a sdělit jim jedinou naději, která nikdy neumírá a nehasne: že Bůh je věčný a že vy, katedrálo Čech, to víte a že o tom zpíváte tak věrně, svatě a čistě, že i on sám je spokojen a raduje se z vašeho života a díla a dívá se na vás, dívá se i na zemi, v které vyrůstáte a jste, a žehnaje vám, žehná i těm, jež vy tisknete k svému srdci. Jak lehko bylo by každému z nás, kdyby to věděl, jak jinak bychom si vás všichni vážili a nezapomínali bychom, že jste uprostřed nás, že jste tu pro nás, pro naše spasení, jak jinak bychom s vámi rozmlouvali, jen kdybychom věděli, jen kdybychom všichni věděli, jak mocně, nezničitelně a bělostně září vaše tvář a jak je povznesena nad každý čas a nad každou lidskou nepatrnost a ješitost a jak má nejživější, protože nejpokornější účast na slávě, kterou Spasitel uděluje těm, kdož se rodí z jeho ran a z jeho krve.

A tak k vám přicházím i v této hodině, kdy nad zpívající Vltavou umlkl den a keř nedaleké noci počíná rozkvétati tichem v tůních ulic a uprostřed prostraných náměstí. A město

se oddává snění jako žena, jež v brzku má poroditi, jeho ústa se odmlčují v usínajícím šepotu, kroky chodců hasnou jako dohořívající svíce, zrovna tak pomalu a stejně tak smutně, a věže kostelů přijímají podobu širokých ramen, která objímají a tisknou poutníkovu postavu zapomenutou v šeru a tichu a tmě. Až do své smrti takto bych chtěl k vám putovati, neboť tato chůze mne nikterak neunavuje a její nezvyklost působí mi potěšení, jehož se člověku nedostává každodenně. Tato samota s vámi je požehnaná a budusli o ní někdy s někým hovořiti, bude to jenom proto, že budu hovořiti o vás. Neboť ve vaší blízkosti a pod vaší ochranou samota není břemenem tíživým a jhem nesnesitelným, protože vaše láska pozdvihuje vidoucí duši v palčivost ohně nebeského, v slávu a jasnost Jerusalema nového, a vaše péče se dotýká i takových ran, jež jichž neútěšnost navždycky odnímá bělostnou okrouhlost úsměvu rozlomeným rtům. Jak bych byl rád, kdyby tuto vaši lásku a péči procítil celý můj národ, veškeren lid mého rodu, všichni ti poutníci této země a obyvatelé tohoto města, dělník v hořícím prostoru továrny, oráč ve středu vonící líchy a s písní skřivana nad hlavou, pastýř nepokojných stád na lukách hubených a chudých, žena, jež kolébá dítě a zpívá mu prostou a pokornou českou píseň, ti všichni, jimž jest dáno tvořiti vlastníma rukama novou sudbu a nové dějiny nad ssutinami starého věku!

MĚSTO s kamennými mosty a s širokými ulicemi, chtěl bych tě vzíti za ruku a vésti na místa, která ti určil sám Bůh, když se díval na tvé hemžení a na tvou mravenčí nedočkavost. Město, jež nejsi samo ze sebe a také svou krásu a přívětivost nemáš jen pro určitý čas, jak jsi blízko své věčné radosti a jak se od ní denně vzdaluješ! Město, tvé oči jsou rozkvetlé bolestí, to už nejsou poupata, která se choulí na jaře a bojí se ranních mrazíků, zanechávajících po sobě stříbrné groše jinovatky, a já bych chtěl o nich zpívati tvým dětem, které nevidí těch náružovělých okvětí. Nemohu setřítí slzu s tvých tváří, dokud meč věrnosti a čistoty nepozdvihne nejslabší a nejchudší z nás, dokud všichni ti, kdož tvými jsou a patří k tobě, nebudou v tvém srdci jedno.

Katedrálo: přicházím k vám tak trochu jinak než dříve, neboť s časy se leccos mění a konečně člověk také není pořád stejný, přicházím k vám, neboť kam jinam bych mohl uniknouti hustému a kvapícímu soumraku, jehož nepoznal dosud čas, kam bych mohl ukrýti svůj pláč, za nějž se stydím a jehož škaredost a slabost tak vášnivě pronásleduji, nemoha uniknouti jeho bezhraničné a nepevné vzlykavosti, a kde bych mohl vydechnout a pozdvihnout hlavu a vědět, že národ není stádo, i když jej stádu připodobnili ti z nás, kdož mu nerozuměli ve své zapeklité tvrdošijnosti, kde jinde bych mohl nalézt toto utišení nežli pod vaším krovem a ve vašem klíně, zpívající děvečko Páně! Víím, že jste s námi a že nás zachycujete svýma rukama. Nemusí mítí člověk obrazivost a patření básníka, aby to věděl. Musí však mítí naslouchavé srdce. Potom se dohovoorí i s vaším kamenem, pod nímž se ukrývá život. To všechno vám říkám, abych vás přesvědčil, že právě dnes, kdy Bůh jde nad krajinami docela neslyšitelně a neviditelně, jehož přítomnost však jest plamen a meč spravedlivý, nemůžeme postrádati vaší pomoci a vašeho přispění. Přicházím k vám, syn země skrovné a nepatrné, chudé na přízeň věků jako ztvrdlý krajíc v rukou žebráka a přece tak bohaté na velikost díla a hloubku vidění a slávu života, ta země je svěřena vaší mateřské ochraně, Bůh přikázal vám nad ní bdíti, máte ji objímati svou rozlohou a posvěcovati svou svatostí, víím o tom, a proto právě vás prosím, abyste nedala zahynouti hlasu svých zvonů. Kdykoliv Praha pozdvihne k vaší vysokosti své oči a otevře svůj sluch vašemu hlasu, necht se ozývají nejmocnějšími údery a přinášejí jí i celé zemi poselství svatého adventu, víru, že Bůh kráčí nad krajinami jako plamen a meč spravedlivý —.

Nemůžeme se zbaviti někdy povinnosti vzpomínati na to, co už od dětství pomáhá vytvářeti v nás onen svět jistoty a vnitřního styku s Bohem, protože každá věc, jejíž jediný pohyb vrhá duši do plamenů lásky k Pánu Ježíši Kristu, má právo žádati pro sebe vděčnost a pozornost, jaká nesmí býti přisouzena věcem zbytečným, malicherným a neplodným, které nic nevykonaly pro svatost člověka a které také ani národu nepřispívají k posvěcení a oblažení světlem z dáleka. Katedrála

svatého Víta, jejíž ruce jsou nepřetržitě sepyjaty modlitbou a učí tomu i člověka, který na to občas zapomíná, musí nutně vyžadovati od všech, kdož ji znají, kdož se s ní stýkají a požádají jí místo ve svém domově, aby k nim promlouvala nejžhavějším slovem a aby do jejich způsobu práce vkládala řád, který sama podržuje od počátku svého bytí, a aby ti, kdož jejími jsou a kdož z ní se radují, nalézali u ní příklad: jak růsti k Bohu a jak zacházeti se zemí, v níž jsou naše kořeny a z níž se rodíme pro jiné království. Také katedrála svými kořeny je vrostlá v českou půdu a zná ji, rozumějíc její osobité vůni i její mohutné přitažlivosti, její hlava však pluje ve vysoku, nedávajíc se ničím odraditi od svého přímočarého a nesmlouvavého patření, od svého zápasu o věčnost i od své touhy vstoupiti v krajinu radosti a ráje, kde andělé zpívají nepřetržitě chvály Boží velikosti. Vždycky jsem v ní nalézal toto napětí a mohu říci, že tomu není tak příliš dlouho, kdy jsem mu zvykl tak, že už bych si ji nemohl jinak představit. Neboť když jsem ji viděl po prvé, byl jsem přece jen ještě skoro dítě a myslil jsem jako dítě a mluvil jsem jako dítě a také jsem se díval jako dítě: to mne uchvacovala její velikost, obrovitost, nedostupná vznešenost, celý ten přesný a stylisticky dokonalý komplex hmotné krásy a rozměrných tvarů, všechna barevná okna, prostor vzdušné klenby, jehož vůně se rozlévá ve čtyři světové strany, posvěcujíc mlčení kamene lehkostí svého rozjasnění, kůrové triforium i všechny kružby a oblouky a pilíře, některé s vlnovitě prohnutým obloukem vladislavským a některé s goticky trojhranným štítem s rovnými stranami, to všecko, co se tak pozvolna utvářelo a co si vyžádalo několika pokolení k svému uskutečnění. Hle, kolik šírokosti a místa volného a nestlačeného je rozetkáno v rozložitě lodi, jež by tak ráda chtěla všechny přijmouti do svého klína a uspati jejich bolesti na své zářící délce! Mocnosti hmoty, která se tu rozepínáš před mýma očima, z jakých hloubek zde náhle vystupuješ a k jakým vysokostem se rozepínáš jako bělostná vidina vládnoucí nad časy a nehynoucí jejich zármutky a opuštěním? Tajemství kamene ovládaného propalující vůlí Vidoucího! Výkřiku mračen sražených v hustý les, visící nad

krajinou a čekající na chvíli pokynutí! Anděle s ohnivým mečem, který stojíš u brány země a potězkáváš zrezivělý klíč k jejímu srdci ve svých průzračných prstech! Apokalyptické spřežení, letící prostorem a zadržující chvat právě tam, odkud je největší rozhled na pozdní květy, které otvírají žízňivá ústa po kapkách vláhy, a na děti, jež si hrají, pískající na píšťalky svého mládí! To všechno jsem poznával už jako dosud celý malý chlapec, toho dne, kdy po prvé uprostřed žizňivého letního dne stanul jsem se svými rodiči před portálem kostela svatého Víta na Hradě pražském. Tehdy po prvé vstupoval jsem do lůna jejího ticha a jejího vítězného zpěvu bohoslužebného, který jsem všude kolem sebe slyšel chodit a létat, a bylo mi tak krásně a blaženě jako v pohádce, kde se všechno splní podle přání srdce, nebo jako ve snu, kde všechny věci jsou obetkány stříbrným jiskřením a mají malíčkové hlavičky, když jsou dobré a nezlobí-li se. Viděl jsem to její tvář, tvář katedrály. A ta dvě slova mne pak o mnoho později kolikrát vykupovala k naději. Neboť dnes, kdy už očima prošlo tolik nových a dosud nepoznaných věcí a každá z nich zůstavila na zřítelnici stopu po svém střevíčku, dnes už vím, že katedrála je víc než hmotné kouzlo, než ona kamenná pohádka, která vystupuje každého rána z mlh a sune se nad Vltavou ve věčném doprovodu Hradu s jeho nádvořími, ale že jest to celý mythus, který se tady vytvořil, mythus srdce a lásky, pouto krve a rodu, a že tento mythus a toto pouto vyrůstá ne z něčeho pomyslného a nepravdivého a neživého, nýbrž že to všechno má svou skutečnost, jednu jedinou skutečnost, že katedrála zde, na tomto místě, v tomto národě a v naší rodné zemi představuje všechnu náboženskou, uměleckou i národní velikost českosti, že v ní právě se soustřeďuje všechna vůle českého člověka podržet Boha pro všechny časy mezi zdmi rodného stavení i všechna sláva Čech a velikost Prahy, která právě přítomností katedrály svatovítské stojí nade všemi městy země české, korunována a pozdvížena až do skonání časů. Proto tu jsou hroby svatých našich, proto ona měkce a něžně kolébá kosti českých králů ve svém lůně, proto sám svatý Václav odpočinul na jejím srdci a proto se

tu všechno modlí nejvroucnějším dechem: protože tady teprve se vytváří život země i národa se všemi nadějemi i s pevností utkvělé myšlenky, aby Bůh nedal zahynout, protože tady o to všechno prosí a všechno k tomu směřuje a pro to žije. Proto tu ona po celou tu dlouhou dobu, uprostřed jara i zim a dešťů a plískanic, stojí nepohnuta a nezrazující, předřikavačka modliteb a prorokyně budoucích časů, vysoko nahoře, tam, kde lze tušiti a takřka chutnati Boží blízkost, tam, kde se lze modlit nejtišeji a přece nejúpěnlivěji, tam, kde Bůh slyší, protože není daleko.

Tak tu stojí, katedrála se svou pradávnou a nezměnitelnou tváří, statečná a svatá, a tak ji také vidím po všechen čas. A jako bych někdy byl unášen prouděním snu, tak to vypadá: je skrčena pod plášť svatého Knížete, který je větší, daleko větší ještě než ona, takřka obrovitý a přece tak něžný a chlapecký se svým úsměvem a se svýma bílýma rukama, ještě zamučenýma od příprav chleba obětního pro Mši svatou, a s tím pokorným pohybem svatého Božího, jenž prosí u trůnu Beránkova. Jednu její stranu chrání těžký jeho plášť, takže ani vítr jeho skulinami nemůže proniknout, a proti všem mocnostem zlým chrání jeho štít, který on sám rozkládá nad ní a skrze ni i nad celou zemí. A ona, ona je docela klidná, vědoma toho, že on sám, svatý Panovník, rozložil strážě své nad hradby její, tiskne se k němu a opírá se o jeho sílu a statečnost, neboť on je s ní. Tak jako je se všemi, kdož věří v jeho plášť a v jeho štít. Pod jeho ochranou i ona se takřka bojí pohnouti sebou, neboť i ona ví, že ani jediný pohyb, který by byl snad sesutím na jinou cestu, nesmí být, nemá-li nastati smrt všemu tomu, co představuje. KATEDRÁLO: už se vás nikdo dnes nebude ptát, proč tu jste a proč vám bylo dáno právě toto místo. Bůh zjevuje nám vámi to, co bychom jinak nepoznali a nepochopili, vy sama už dáváte očím dívat se do hloubek času a hledati za ním otvírající se lasturu věčnosti, a proto vás vzývám, zalykaje se vlastním hlasem a hříšností duše své, proto vás vzývám a prosím, ne za sebe a také ne za ty, kdož jsou mi nejbližší z blízkých, ale za všechny bratry své, kteří se se mnou narodili v jedné kolébce a rostli v jednom domově

a naučili se všichni stejné řeči, té řeči, kterou já vás nyní oslovuji a kterou vy sama milujete, protože už po staletí jí zpíváte k Bohu, za celou mou zemi vás prosím a za každý pramének a cestu a květ a strom a klas a také za pichlavý a odstrčený bodlák u kraje cesty a především za každou duši nesmrtelnou, abyste všechny nás, které vidíte se své výsokosti v jejich maličkosti i s velikostí jejich zpronevěr a nepravostí, abyste všechny nás, jak nejmilosrdněji umíte, držela ve svých dlaních, pevně a nepopustitelně, a abyste nás všechny, bloudící, nevidoucí, ztrácející se na pokrajích nočních hrůz a temnot, vedla v království Světla a Ohně, před trůn Beránka oslaveného, tam, kde nebeské jest dvorstvo krásné: Kyrie, eleison!

UŽ měsíc, který hladkým a pozvolným pohybem připlul mezi oblaky, navázil plný okov z hluboké studnice tvé krásy, už dozněl orchestr tvých kroků pod mými okny a smyčce houslí tvých ztichly spolu s harfou tvého svítání, už nemluví, matka, sotva křestní vodou orosená, zavřela víčka ke snu u tvého prsu a na tvých loktech, už nic, nic se neděje před uzamčenými dveřmi tvé historie — a já se ještě pořád na tebe dívám, jako bych se nemohl odloučiti od zjevení tvého, od tvého vždy rychlejšího a závratnějšího tance, od tvé celé bytosti, která se neztrácí ani v mlhách ani ve tmě ani v objetí smrti. Na Staroměstském náměstí odbíjí půlnoc starodávný orloj s apoštoly Páně, Národní divadlo ještě doznívá posledním akordem tvé nesmrtelné opery, která dosud není ani zdaleka ukončena, čas ulic tvých dovršuje svou míru a délku a pohyblivost se stejnou pečlivostí, jakou věnují včely svým plástům, a ty se rozhlížíš, odkud přijde nový den a s které strany vtrhne sem zlatisté spřežení slunce, aby znovu oživilo všecko. Tak na tobě pracuje noc, město, zachycujíc tvé vzpomínky do svého klína a zahalujíc neprohlédnutelným pláštěm tvou líbeznost veškerou, jako když matka přikrývá v kolébce spící dítě, aby se nenachladilo. A já se raduji, neboť i teď, pořád a bez ustání a v každém čase poznávám, že jsi a proč jsi. Je v tom veliká radost a radostná naděje, neboť člověk nemůže chutnati krásu bezmyšlenkovitě a bezcílně. Každá krása totiž chce, aby se duše, pro niž je stvořena a již má přispívati k pozemské blaženosti, dohloubila až na dno jejího smyslu a vyčerpala odtamtud všechno bohatství a všechno zlato, které tam vložil sám Dárce nejštědřejší. Jest hříšným dotýkati se krásy toliko na povrchu, vyplňovati jejím viděním jenom nepatrný úsek života nebo snad dokonce ochutnávat z jejího poháru jenom pro zálibu a pro rozkoš. Každá krása má nás vésti k poznání vždy vyššímu a mocnějšímu, k touze prudší a dychtivější, k hladu po Kráse naprosté,

a naše duše také nikdy nebude docela a trvale spokojena, dokud neuvěří, že tady všechno jest jenom Jakubovým žebřím, kem k nebesům a k ranám Spasitelovým. Ach, jak by nám musilo býti smutno a jakou nezbavitelnou a nezhojitelnou slepotou musily by býti raněny naše oči, kdybychom mysliili jenom na tento čas a kdybychom promarnili všechny popudy k dalekému růstu a dospívání pro věk budoucí! Nemůže býti žádné slovo, které by si stačilo samo o sobě a jemuž by krása zůstávala jen do svítání v blízkosti a dosahu, nemůže býti píseň, jež by se nechtěla opakovat vždy lépe a vroucněji a dokonaleji, a nemůže býti člověk, který by se vždy znova a znova nesnažil svlékati se sebe stáří a přijímati na sebe nový úkol a nové světlo, jež předpodstatňuje podle vůle a milosti Boží. Nejsme-li si toho po každé vědomi a zrazujeme-li snad občas toto poslání, jest to zase jenom svědectvím o naší slepotě a připomenutím nejsilnějším, abychom vyznávali svou víru jako samozřejmou povinnost dozrávati až k naprostému podobenství s obrazem Božím, který přes všechny naše hříchy a rouhání a nečistoty přece jen po všechny časy trvá na puklích naší duše jako malba na prasklém džbánu. A protože tvá krása, Praho tisícibarevných úsměvů a mnohonásobných zázraků nad čtverci tvého kamene olíbaného ranním třpytem a oplakaného slzami západů, protože tvá krása se také zná k nesnadnému koncertu světél, jenž teprve přijde, neostýchám se velebiti ji v kteroukoliv hodinu a pověděti o ní těm, kdož dosud neměli odvahy opustiti svou lehkomyšlnost a zpořádkování své pružné cesty, aby všichni v tomto domově už konečně jednou neházeli perel na smetiště a mezi střepy.

CHVÁLÍM TĚ, protože jsi tady. Je to tvé místo, od počátku dané a určené, jenom tato země také mohla ti je dáti a jenom v spojitosti s ní a s jejími dějinami můžeš býti tím, čím nám jsi. To není snadné vydržeti po tak dlouhou dobu a státi rovně a vzpřímeně, když čas se tolikrát proměňuje a bývá všelijak rozmarň a krutý, to není snadné zachovávatí řád uprostřed tolikerých záchvatů modloslužby, jež prošly ne jednou tvou historií, ale má to svůj smysl i svou odměnu a hojnost této odplaty se nedá zahanbiti věrností, jaká jest

předpokládána v zápase o jedno a totéž místo po všechny věky.

CHVÁLÍM TĚ, protože rodiš své děti jako opravdová křesťanská matka. Neptáš se, zda ti jednou odmění všechnu péči a strádání a odříkání, nenaříkáš nad jejich nevděkem a zapomínáním, jenom jim zpíváš, jenom se za ně modlíš a jenom odpouštíš, křivdí-li ti v horkokrevnosti svých úsudků a obžalob. Jen kdyby ony, děti tvé, lépe a moudřeji zacházely se vším, co je učíš znáti a milovati, jen kdyby si nehrály na schovávanou doma, na zahradě, mezi stromy — zrovna, když je třeba bojovati s otevřeným hledím proti vlastní lhůstivosti a malichernosti, proti naduté domýšlivosti a ploché malosti, proti prázdnotě života a srdce, jež už přestalo pít z Kalicha Svatého a přijímati z Oběti nejčistší a nemá již proto ani odvahy ani síly ani lásky k tomu, aby doklenulo nehotovou střechu nad vyhořelým stavením. Jen Bůh ví, jak tvé děti potřebují tvého neustálého doprovodu a tvé přesladké krásy, aby — přecházejíce přes most křehké a vrátké časnosti — neprolomily se tíhou své žalostné nevědomosti.

CHVÁLÍM TĚ, protože všechno v tobě má svou rodovou pečeť, svůj šlechtický erb, celý rodopis slávy a vítězných tažení, a to také dnes, kdy už se ztrátou křesťanství vyprchala i statečnost a svaté rytířství středověku, má svou významnou cenu, jejíž hodnota se nesoudí ani podle užitečnosti ani podle praktické potřeby ani podle hmotného zisku, ale podle opory a síly a jasu, který dává životu a dílu. To také je jedna bolest, že svět oloupil člověka o prostotu duše a vzal mu oheň a žár idealismu, nahradiv jej kalkulací a vypočítavostí, aby se poznalo, že bez křesťanství není ani heroismu ani lásky ani spravedlnosti. Ty víš ovšem, jaké toto křesťanství má a musí být, má-li rozlévati život a krev do všech údů člověkovy duše, ty to víš, i když to tolikrát nevěděli na škodu celé tvé krásy lidé, kteří obývali v tvých hradbách a používali tvého pohostinství. Byly to také tvé děti a jak se různí od tvé práce i od tvého díla!

Až zase počne jaro, jež se svou flétnou usedne na Petrín a bude tě probouzet k novému tanci, až Vltava popojde zas hodný kousek cesty blíž k soutoku svému, až českou zemí

půjde zase jarní vítr a vzduch bude přesycen vůněmi trav a rozvátého pylu, až malostranské zahrady se usmějí koutkem svých očí a parky ožijí dětmi s polámanými hračkami od minulých vánoc, až také v zapadlých ulicích Starého města tvého bude si vykračovati slunce s bělostným nákrčníkem a s rokokovou parukou jako za časů Marie Terezie a jejího syna, až také noci budou teplejší a jejich křídla měkčeji spočinou na otlučených a ovadlých římsách paláců, pak bude tě chváliti všecko, každý strom a keř a květ a pták a oblak na nebi, každé ráno i večer a také poledne a noc budou chváliti tebe, přemožitelko hmoty a korunovaná jezdkyně nad propastmi ohňů a vichřic! Hle, jak mne udivuješ a jak pozorně se s tebou obírám, náhrdelníku nejkřehčích a nejbělostnějších perel! Tichosti boků, které se houpají pod dechem vánku jak rahnoví lodi pod prsty lodivoda! Rozkvetlá jabloni uprostřed nejnádhernějšího sadu, k níž slétají se včely i ptáci, aby pookřáli její písní! Žhavosti neukončená a vždy výše rostoucí! Plameni prostorem šlehající a prostor propalující! Nevěsto s nejdražším věnem a s nejhoroucnější láskou! Barvený ptáku na okraji studny, jenž pod okny trilkuješ písní a vyrážíš steskem! Všemocná symfonie, rozložená do všech tónin a ovládaná taktovkou Všemohoucnosti! Mé slovo tě chválí, tisknouc se k tvým hradbám a domům, mé slovo tě chválí za všechny dary a za všecko poznání a jeho chvála a velebení není o nic více a o nic méně než pokornou modlitbou za tvou přesladkou krásu a statečnou velikost: aby ji Boží moudrost udržela neztenčeně až do konce času.

OBSAH

[illegible]

Václav Zima
CHVÁLENÍ PRAHY

Několik pros

Na počátku L. P. 1940 vydalo nakladatelství
„U sv. Jindřicha“ Bohuslav Rupp v Praze.
Obálku a kresby v textu namaloval Zdeněk
V. Bouše. Vytiskla tiskárna „Orbis“ v Praze
v 1000 výtiscích písmem Pastonchi Monotype.
Mimo vydání obyčejné vydáno 10 výtisků
číslovaných na lepším papíře

Bohu poděkování
a čtenáři pokoj a požehnání po všechny časy!